Střední lesnická škola Žlutice, příspěvková organizace

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY
2019/2020

Vypracovala: Ing. Kateřina Jurisová, školní metodik prevence

Schválil: Ing. Bc. Radka Stolariková, Ph.D., ředitelka školy

ŠKOLA: STŘEDNÍ LESNICKÁ ŠKOLA ŽLUTICE

ŘEDITELKA ŠKOLY: ING. BC. RADKA STOLARIKOVÁ, Ph.D.

ZŘIZOVATEL ŠKOLY: KARLOVARSKÝ KRAJ

PLATNOST DOKUMENTU: OD 1. 9. 2019

1. Seznam použitých zkratek 1

2. Cíl: 2

2.1 Dokumenty 2

3.1 Školní preventivní tým 2

4.1 Vnitřní informační zdroje 3

5.1 Vnější zdroje školy 3

6.1 Východiska 5

2.1.1 Ze zkušeností vychází: 5

3.1.1 Faktory identifikace žáků, kteří spadají do rizikové skupiny: 6

4.1.1 Typ rizikového chování: 6

5.1.1 Návykové látky: kouření, užívání tabákových výrobků a elektronických cigaret 7

Postup při nálezu tabákových výrobků či elektronické cigarety u žáka: 11

6.1.1 Návykové látky: alkohol 11

Postup při nálezu alkoholu ve škole: 14

Postup při nálezu alkoholu u žáka: 14

Postup při zjištění konzumace alkoholu: 15

7.1.1 Návykové látky: drogy 16

Marihuana: 16

Těkavé látky - ředidla, lepidla, plynné látky 17

Metamfetamin 17

Heroin 18

Extáze 18

Příznaky užívání drog: 18

Postup při nálezu OPL ve škole : 23

Postup při nálezu OPL u žáka: 23

Postup při konzumaci OPL žákem: 24

Postup při důvodném podezření z držení či distribuce OPL žákem: 25

Postup při podezření ze zneužívání OPL mimo vyučování: 26

8.1.1 Násilí, vandalismus 27

Cíl: 28
Zbraň ve škole: 29
Postup při útoku na učitele: 30
Rvačky 31
Doporučený postup: 31
Doporučený postup 32
Verbální agrese + hrubé a vulgární výrazy 32
Doporučený postup 33
Vandalismus 33
Postup při zjištění vandalismu: 33
Krádeže: 34
Postup při nahlášení krádeže žákem: 34

9.1.1 Rasismus, extremismus 35

10.1.1 Záškoláctví: 38

11.1.1 Šikana 46

Šikana a její typy 46
Druh šikanování Projevy 46
Stadia šikanování 47
Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování: 48
Postup při obyčejné počáteční šikaně: 51
Postup při výbuchu pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování: 52

12.1.1 Kyberšikana 54

Postup při výskytu kyberšikany: 57

13.1.1 Netolismus 58

14.1.1 Sexuální rizikové chování 63

Postup při zjištění sexuálního rizikového chování: 68

15.1.1 Sebepoškozování 69

Postup při zjištění sebepoškozování: 74

16.1.1 Domácí násilí 76

3. Odkazy, doporučená literatura: 84

4. Internetové odkazy: 89

5. Zdroje: 91

6. Webové stránky:..... 92

1. Seznam použitých zkratek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
ČR	Česká republika
IVP	individuální vzdělávací program
MPP	minimální preventivní program
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
popř.	popřípadě
šk. r.	školní rok
tzv.	tak zvaný
VP	výchovný poradce
VŘŠ	vnitřní řád školy
ZŠ	základní škola
ŠMP	školní metodik prevence
OPL	omamně psychotropní látka
SVP	středisko výchovné péče
OSPOD	odbor sociálně právní ochrany dítěte
SP	sebepoškozování

2. Cíl:

Cílem Bezpečnostního a krizového plánu je identifikovat konkrétní možné předvídatelné rizikové jevy, identifikovat místa ve škole, se kterými může být riziko spojeno, stanovuje cíle, odpovědnosti a nástroje určené k prevenci. Stanovuje závazný postup pro všechny pracovníky školy v případech podezření či výskytu šikany a návykových látek mezi žáky.

2.1 Dokumenty

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže MŠMT č.j.:21291/2010-28

Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně-patologických jevů u dětí a studentů ve školách a školských zařízeních 20 006/2007-51

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Č.j. 24 246/2008-6

Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č. j. 14 423/99-22

Rizikové chování ve školním prostředí č.j. MŠMT-1398/2015-1

3.1 Školní preventivní tým

ředitelka školy – Ing. Bc. Radka Stolariková, Ph.D.

zástupkyně ředitelky školy – Mgr. Libuše Syrovátková

školní metodik prevence – Ing. Kateřina Jurisová

výchovná poradkyně Mgr. Ivana Strejčková

4.1 Vnitřní informační zdroje

•webové stránky školy (www.slszlutice.cz)

•e-mailový kontakt (jurisova@slszlutice.cz)

•schránka důvěry

•školní nástěnky

5.1 Vnější zdroje školy

Pedagogicko-psychologická poradna Karlovy Vary

Lidická 38, 360 20 Karlovy Vary
Tel.: 353 176 511 – ústředna, sociální pracovnice
Fax.: 353 176 518
E-mail: sekretariat@pppkv.cz

Středisko výchovné péče pro děti a mládež – Krizové centrum

Odloučené pracoviště Myslbekova 4, 360 01 Karlovy Vary
Tel.:353 222 848
E-mail: svpkv@volny.cz

Magistrát Města Karlovy Vary

U Spořitelny 2, 361 20 Karlovy Vary
Tel.: 353 118 554 Bc. Romana Svobodová, DiS. – vedoucí odboru sociálních věcí
353 118 580 Ing. Bc. František Pavlásek – vedoucí oddělení SPOD
353 118 270 Ing. Bc. František Škaryd – vedoucí odboru školství a tělovýchovy
E-mail: r.svobodova@mmkv.cz, f.pavlasek@mmkv.cz, f.skaryd@mmkv.cz

Krajský úřad Karlovarského kraje

Závodní 353/88, 360 21 Karlovy Vary – Dvory
Tel.: 354 222 240 Ing. Stanislava Správková – vedoucí odboru sociálních věcí
E-mail: stanislava.spravkova@kr-karlovarsky.cz
Tel.: 354 222 495 Ing. Jana Pilařová – vedoucí oddělení rozvoje sociálních služeb
E-mail: jana.pilarova@kr-karlovarsky.cz
Tel.: 354 222 593 Bc. Petra Maněnová - vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí
E-mail: petra.manenova@kr-karlovarsky.cz
Tel.: 354 222 521 Olga Dacková vedoucí oddělení sociálních věcí
E-mail: olga.dackova@kr-karlovarsky.cz
Tel.: 354 222 575 Ing. Bc. Šárka Benešová protidrogový koordinátor, prevence kriminality
E-mail: sarka.benesova@kr-karlovarsky.cz

Tel.: 354 222 522 Mgr. Pavel Vaculík koordinátor- Romové a národnostní menšiny

E-mail: pavel.vaculik@kr-karlovarsky.cz

Pedagogicko-psychologická poradna Sokolov
Metodik prevence - Mgr. Hana Taušnerová, 352 604 964

Pedagogicko-psychologická poradna Cheb
Metodik prevence - Mgr. Petra Spieglová, 354 439 396

Městská policie Karlovy Vary
Moskevská 34, 360 01 Karlovy Vary
Bc. Marcel Vlasák, velitel městské policie
Oddělení prevence a dohledu – služebna Stará Role
Mgr. Kamila Hofmanová, 353 549 209
Pavel Dawidko

Policie ČR, Okresní ředitelství Karlovy Vary

Služba kriminální policie a vyšetřování
Závodní 386/100, Karlovy Vary, 360 06
Tel.: 974 361 111
e-mail: kv.1ook@pcr , kv.2ook@pcr , kv.ohk@pcr.cz

Oddělení tisku a prevence
Závodní 386/100, Karlovy Vary, 360 06
Telefon: 974 361 111
E-mail: pp.tisk@pcr.cz

Policie ČR, Stará Role
Tel.: 974 366 611 p. Dvořák
Tel.: 974 366 670 p.Fikrt
Tel.: 974 366 621p.Vrbas

Asociace "Záchranný kruh"
5. května 155/8, 360 01 Karlovy Vary
prezidentka Asociace: Ing. Veronika Krajsová
Tel.: 777 572 576
E-mail: veronika@zachrannykruh.cz
výkonný manažer: Lukáš Hutta
Tel.: 608 953 862
E-mail: lukas@zachrannykruh.cz

Zdravotní ústav Karlovy Vary
oddělení podpory zdraví, Hana Velická
Tel.: 353 301 316
E-mail: hana.velicka @ zukv.cz

Dětské Informační Centrum S Linkou Pomoci

Myslbekova 1596/4, 360 01 Karlovy Vary
Telefon:353 230 000
pomoc dětem a mladistvým v krizových situací a stavech ohrožení, konflikty s rodiči, problémy se školou, sexuální zneužívání, drogy, klub volného času, provoz linky bezpečí

Krajská karlovarská nemocnice
oddělení klinické biochemie, provádí testy pro identifikaci neznámé látky v moči

Dětský a dorostový lékař
Nádražní 322, 364 52 Žlutice
MUDr. Štěřík Petr
Telefon: 353 393 106

6.1 Východiska

Nelze jednoznačně stanovit všechny okolnosti, které mohou způsobit ohrožení školy (pedagogických i nepedagogických pracovníků, žáků) vnějšími faktory. Neexistuje jednotný profil pachatelů násilí na školách. Mezi pachateli mohou být lidé psychicky nemocní, nebo také lidé, kteří násilím proti škole řeší další osobní nebo společenský konflikt. Pachatelé mohou jednat na úrovni jednotlivce nebo skupiny. Pachatelé se tak mohou lišit jak vlastní motivací pro násilný čin, tak také svojí národností, etnickou příslušnosti, socioekonomickým statusem, akademickým prospěchem i rodinným zázemím.

2.1.1 Ze zkušeností vychází:

- V mnohých případech byla hlavním motivem odplata a pachatelé mluvili o svých plánech s ostatními žáky.

- Většina pachatelů ohrožujících střelbou ve školách byla oběťmi šikany a měla sebevražedné sklony.

- Motivem pro spáchání násilí může být také akutní stav spojený s psychickým onemocněním, zde se pak může jednat jak

o pachatele z vnitřního prostředí školy, tak o pachatele, který přes veškerá bezpečnostní opatření naruší vnitřní bezpečnost školy.

3.1.1 Faktory identifikace žáků, kteří spadají do rizikové skupiny:

- fascinace mediálním násilím, zbraněmi a výbušninami,
- snížená schopnost lítosti,
- hrubé chování k ostatním lidem i zvířatům,
- nedostatek pozitivních vztahů k dospělým a ke škole,
- onemocnění spojená s možnými ataky násilného a nekontrolovaného jednání.

Čím více podobných charakteristik se u žáka projeví, tím větší pozornost je třeba mu věnovat. Je důležité, aby pracovníci školy znali dobře každého ze žáků školy. S podobnými faktory je třeba počítat u všech dospělých osob z prostředí školy, i těch, které přicházejí z vnějšího prostředí a současně je třeba zvažovat faktory spojené s radikálním chováním a extrémismem.

4.1.1 Typ rizikového chování:

Krizové situace spojené s násilím ve školním prostředí zahrnují zejména rizikové chování, které je vyvoláno krizovou situací, která přichází z:

- vnitřního prostředí - řešení konfliktů neadekvátním způsobem, zejména šikana, kyberšikana, vandalismus a další, útok na školu ze strany žáků, případně ze strany pedagogů.
- vnějšího prostředí - řešení konfliktů neadekvátním způsobem, násilí způsobené osobou, která navštívila školu - obvykle rodič/rodiče žáka, násilí způsobenému osobou/osobami, která vnikla do školy nebo jejího okolí a ohrožuje školu násilím nebo jinými prostředky, které mohou ohrozit žáky, pedagogy a další pracovníky školy.

5.1.1 Návykové látky: kouření, užívání tabákových výrobků a elektronických cigaret

Charakteristika:

Závislost na tabáku je nejčastější ve formě cigaret, v poslední době elektronických cigaret a vodních dýmek. Méně časté jsou u nás dýmky a doutníky či jiné exotické formy. Návykovou drogou je nikotin. Bezdýmý tabák může být aplikován do nosu (šňupací) nebo do úst (žvýkací).

Rizika:

Tabákový kouř obsahuje řádově přes 4000 chemikálií. Kolem 100 z těchto látek je kancinogenních, tedy vyvolávajících rakovinu.

Průměrný věk první cigarety je u nás kolem 10-12 let, ve věku 15 let kouří denně více než 16% dětí. 80% dětí ve věku 16 let zkusilo již někdy kouřit, přičemž 38% těchto dětí kouřilo opakovaně (více než 40x) a více než jedna čtvrtina šestnáctiletých dětí je denními kuřáky (ESPAD).

Počátek kouření může mít různé důvody - jedním z nejčastějších je např. snaha o regulaci hmotnosti u dívek. Kouření je adolescenty považováno za dospělou aktivitou. Proto je důležité jim nabídnout jiný symbol dospělosti. Vzhledem k tomu, že mladiství kouří často ve skupinách vrstevníků. Typické je také podceňování zdravotních rizik a malá informovanost o nich.

Identifikace místa spojeného s rizikem:

Z našich zkušeností s řešením tohoto rizikového jevu vyplývá, že nejčastějším místem spojeným s rizikem jsou toalety žáků 2. stupně, méně pak prostředí třídy (o přestávkách). K zachycení tabákových výrobků či elektronických cigaret došlo i v prostorách šaten.

Byl zjištěn velký výskyt kouření žáků v blízkosti areálu školy „u pomníku“. Tento prostor však už nespadá pod působnost školy. Nicméně i zde se snažíme často ve spolupráci se strážníky či terénními pracovnicemi městské policie problém řešit.

Cíl:

Odstranit užívání tabákových výrobků a elektronických cigaret v areálu školy. Zamezit kouření nejen žáků, ale i rodičů v těsné blízkosti školy. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky užívání tabákových výrobků a vést je ke zdravému životnímu stylu. Je potřeba působit hlavně na skupinu jako celek, nejen na jednotlivce, který byl při kouření přistižen.

Odpovědnost:

Za dodržování zákazu kouření a užívání tabákových výrobků jsou odpovědni všichni zaměstnanci školy i žáci. Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- WWW.SLZT.CZ - Společnost pro léčbu závislosti na tabáku, kontakty na Centra pro závislé na tabáku
- Linka pro odvykání kouření 844 600 500
- WWW.NEKURATKA.CZ edukativní stránky pro děti 9-12let
- WWW.BEZCIGARET.CZ pořádají programy pro školy
- WWW-TIPNI-TO.CZ – webové stránky o kouření pro teenagery (od podzimu 2010)
- WWW.ALIK.CZ - v rámci internetové poradny jsou zodpovídány i dotazy týkající se kouření, průměrný věk návštěvníků webu je dle jejich údajů kolem 12 let

- WWW.HELP-EU.COM - projekt EU, který má tři základní témata: prevence kouření, ochrana před pasivním kouřením a odvykání, na tomto webu jsou virály a videa, možnosti přidat vlastní video či tip
- WWW.ACCESS-EUROPE.COM- stránka projektu EU, zaměřeného na léčbu závislosti na tabáku u adolescentů
- WWW.SZU.CZ - Státní zdravotní ústav, od roku 1996 systematicky sleduje prevalenci kouření v populaci, přehledy jsou uvedeny (do místního vyhledávače zadejte „kouření“)
- WWW.CDC.GOV/TOBACCO/GLOBAL/GYTS/ - Global Youth Tobacco Survey, statistika týkající se kouření dětí mládeže z desítek zemí včetně České republiky – možnost mezinárodního a regionálního porovnání (anglicky)
- WWW.TOBACCOFREEKIDS.ORG - Campaign for Tobacco-Free Kids, nezisková organizace se sídlem ve Washingtonu, nabízí výborné podklady k libovolnému tématu, které se týká kouření (anglicky)
- http://www.espad.org/czechrep - statistické údaje o kouření v ČR

Nástroje určené k prevenci:

Preventivní působení je potřebné zaměřit na psychické procesy odehrávající se v osobnosti mladého člověka. Zaměřit se na formování jeho postojů a vztahu ke kouření. Důležité je rozšiřovat psychosociální dovednosti – odmítání nabízené cigarety v partě apod. V rámci MPP se na prevenci podílí všichni pedagogové.

Prostory školy jsou označeny viditelným textem doplněným grafickou značkou zákazu kouření. Takto jsou označeny vnitřní i vnější prostory. Formulace zákazu užívání tabákových výrobků a elektronických cigaret je zanesena do školního řádu. Ve vnitřních i vnějších prostorách všech typů škol je zakázáno kouřit. Kouřit zde nesmějí žádné osoby a není možné ani zřizovat kuřárny nebo místa pro kouření vyhrazená. Žáci i rodiče jsou seznámení se školním řádem 1x za pololetí školního roku. Přestupek proti školnímu řádu je zohledněn v pravidlech pro udělování výchovných opatření. Zákonným zástupcům i žákovi je poskytnuta poradenská služba školou nebo jiným odborným pracovištěm apod.

Zmapování situace – prevalence kouření, eventuálně názory a znalosti dětí

Informování o rizicích kouření, principu tabákového byznysu – forma zvláštního semináře či v rámci jiné hodiny/příležitosti. Zapojení problematiky kouření do výuky v jednotlivých hodinách. Informace by se neměly týkat jen kouření cigaret, ale i dalších forem užívání tabáku, zejména vodních dýmek.

Pravidelné dotazníkové šetření mezi žáky pomocí anonymních dotazníků za účelem monitorovat stav kouření a postoje ke kouření ve škole.

Pořádání celoškolních akcí ke Světovému dni bez tabáku nebo mezinárodnímu nekuřáckému dni. Například vyhlašování školních soutěží – výtvarná, literární soutěž na téma kouření, soutěž o nejlepší protikuřácký videoklip.

Uspořádání sportovního dne – zdůraznění, jak je důležité nekouřit pro udržení fyzické kondice

Základní informace trvale dostupné – nástěnka, školní webové stránky. Vhodné je umístit plakáty mimo jiné i na toaletu. Informace předávat atraktivní a interaktivní formou – barevné obrázky, fotky, videa, kvízy, soutěžní otázky.

Postup při nálezu tabákových výrobků či elektronické cigarety u žáka:

- v případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- o nálezu ihned uvědomit vedení školy
- o nálezu sepsat stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byl tabákový výrobek či elektronická cigareta nalezena, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupkyně. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
- třídní učitel informuje zákonného zástupce žáka.
- v závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování žáka) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené tímto školním řádem - postupuje se podle vyhlášky pro příslušný stupeň vzdělávání.

6.1.1 Návykové látky: alkohol

Charakteristika:

Pokud mluvíme o alkoholu, máme na mysli nápoje, které jsou z největší části směsí ochucené vody a lihu. Alkohol je sloučenina získaná kvašením cukru. Chemická látka, která je intoxikujícím prvkem v pivu, vínu, lihovinách, které jsou tak často v naší společnosti užívané, je ethylalkohol (ethanol).

Rizika:

Z akutního hlediska se může člověk alkoholem přímo otrávit, a to i s následkem smrti. Pod vlivem alkoholu se často vyskytují různé formy rizikového chování. Při dlouhodobém nadměrném užíváním alkoholu se může vyskytnout celá řada tělesných i duševních poruch.

Rizikem je i skutečnost, že alkohol je obecně tolerován a je v našich zemích pro většinu populace legálně dostupný. Časté je typické spojení užívání alkoholu se společenskými událostmi. Nicméně co se týče návykového potenciálu a rizik užívání alkoholu, pohybuje se v rovině tvrdých drog a je o to nebezpečnější, že jeho užívání je všeobecně tolerováno nebo dokonce podporováno. je alarmující, že velice často děti poprvé ochutnají alkohol tehdy, kdy jim ho podají sami rodiče.

Identifikace místa spojeného s rizikem:

V posledních letech nedošlo k žádnému záchytu alkoholických výrobků ve škole ani k podezření na zneužití této návykové látky. Nicméně se dá usuzovat, že k užívání alkoholu žáky by mohlo dojít zejména při přestávce mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, kdy se žáci pohybují ve skupinách mimo areál školy.

Cíl:

Udržet současný stav, kdy není nutné řešit užívání alkoholu žáky ve škole. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky užívání tabákových výrobků a vést je ke zdravému životnímu stylu. Je potřeba působit hlavně na skupinu jako celek, nejen na jednotlivce, který byl při kouření přistižen.

Odpovědnost:

Za dodržování zákazu užívání alkoholu jsou odpovědni všichni zaměstnanci školy i žáci. Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech. Zvýšené ostražitosti je třeba po polední přestávce před odpoledním vyučováním.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník

- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- OSPOD
- PPP

Nástroje určené k prevenci:

Formulace zákazu alkoholu je zanesena do školního řádu. Žáci i rodiče jsou seznámení se školním řádem 1x za pololetí školního roku. Přestupek proti školnímu řádu je zohledněn v pravidlech pro udělování výchovných opatření. Zákonným zástupcům i žákovi je poskytnuta poradenská služba školou nebo jiným odborným pracovištěm apod.

Preventivní působení je potřebné zaměřit na psychické procesy odehrávající se v osobnosti mladého člověka. Zaměřit se na formování jeho postojů a vztahu k alkoholu. Důležité je rozšiřovat psychosociální dovednosti – odmítání nabízeného alkoholu v partě apod. V rámci MPP se na prevenci podílí všichni pedagogové.

Osvědčuje se věcnost, a to jak při předávání informací o návykových látkách, tak při řešení případných problémů. Z interakce s pedagogem mají žáci vycítit zájem o jejich zdraví a prospěch. Totéž platí pro jednání s rodiči. Při sdělování informací o návykových látkách není nutné, aby se pedagog stavěl do role experta, je však žádoucí, aby informace, které šíří, byly ověřené, věcné a odpovídaly stavu poznání o tématu.

Prezentování příkrých hodnotících soudů bývá málo efektivní a někdy dokonce kontraproduktivní. (Žáci sdělení nepřijmou pro formu jeho podání). Sdělení formulovaná hodnotícím tónem (např. „Je špatné, když děti pijí alkohol.“ nebo „Kouření je špatné, protože způsobuje rakovinu plic“) jsou méně účinná než sdělení, která jsou suchým konstatování faktu (např. „Alkohol působí na vyvíjející se nervovou soustavu a může ohrozit zdravý vývoj psychiky. Lékaři i společnost chtějí chránit zdraví mladých lidí, proto ze zákona není dovoleno alkohol podávat nezletilým.“).

Postup při nálezu alkoholu ve škole:

- tekutinu nepodrobovat žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury
- o nálezu ihned uvědomit vedení školy
- nalezenou tekutinu uložit u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu
- zpracovat stručný záznam o události s podpisy svědků

Postup při nálezu alkoholu u žáka:

1. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto:

- tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
- o nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
- zpracují stručný záznam o události.

2. V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka alkohol, postupují takto:

- zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- o nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- o nálezu sepsat stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupkyně. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
- O nálezu vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností.
- V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

Postup při zjištění konzumace alkoholu:

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.

- alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli žákovi nehrozí nějaké nebezpečí.
- v případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy: o nálezu sepsat stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupkyně. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
- v případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně - právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc.
- zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky.
- jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště žáka.

- v případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.
- v případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce žáka s orientačním testováním žáka na přítomnost alkoholu. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem, jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.
- obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

7.1.1 Návykové látky: drogy

Charakteristika:

Marihuana:

S nejčastější OPL, se kterou se můžeme u žáků setkat, je marihuana. Marihuana je název drogy získané z rostliny konopí (Cannabis Sativa). Hlavní psychoaktivní složkou je tetrahydrocannabinol (THC).

Nejčastější aplikací je kouření vlastnoručně vyrobené cigarety (joint) nebo z dýmky (čilum, šlukovka) nebo vodní dýmky. Účinky: euforie, nabuzenost, pocit štěstí, veselost, smavost jsou téměř pravidlem. Po aplikaci se projevují poruchy vnímání, emocí, myšlení. Somatický doprovod: zvýšení tělesné teploty, zvýšení tepu, zvýšení tlaku krve, mírné zarudnutí bělma, zhoršení koordinace pohybů, zpočátku ojediněle mírná nevolnost.

Objektivní účinky:

-rozšířené zornice, zarudlé oči, zrychlený puls, zvýšená chuť k jídlu, zejména na sladké

-sucho v ústech a v krku, pot páchnoucí po spálené trávě či listí.

Těkavé látky - ředidla, lepidla, plynné látky

Jedná se o vysoce nebezpečné chemikálie. Tyto látky ovlivňují mozek - centrální mozkovou soustavu. Toluen je nejčastěji užíván už malými dětmi, neboť je snadno dostupný a levný, občas ho kupuje i někdo starší. Rodiči bývají rizika s experimentováním podceňovány. Účinek je krátkodobý a brzy odezní. Dostavuje se euforie, poruchy vnímání, halucinace, poruchy vědomí a spánku, agrese. Toluen vyvolává psychickou závislost. Nebezpečnost této látky spočívá v neodhadnutí dávky. Může dojít k bezvědomí až kómatu, k srdeční zástavě, zástavě dechu nebo udušení zvracením. Trvale poškozuje mozek - je to rozpouštědlo, po němž člověk hloupne, stává se agresivním.

Metamfetamin

Jedná se o stimulační drogu - má budivý efekt, ovlivňuje centrální mozkovou soustavu. U nás je nejčastěji užíván pervitin, který je tzv. „českou“ drogou. Je dostupná prakticky všude na území České republiky. Pervitin zrychluje myšlení, zvyšuje motorické tempo, vytváří třes, zahání únavu, vyvolává euforii a příjemné pocity tělesné i duševní, snižuje chuť k jídlu. Po užití pervitinu má jedinec rozšířené zornice očí, zvýšený tep a krevní tlak, zvýšenou celkovou aktivitu organizmu, intoxikovaný je hovorný, neklidný, v dobré náladě, ztrácí zábrany, zvyšuje se jeho sexuální pud.

Heroin

Řadí se mezi opioidy, které se používají jako léky proti bolesti (analgetika), léky proti kašli (antitusika). Na černém trhu se nesetkáváme s jeho čistou podobou, což zvyšuje jeho rizikovost. Injekční aplikace drogy je vysoce riziková. Má rychlý vliv na centrální nervový systém, potlačuje bolest, působí euforii, má tlumivé a zklidňující účinky. Často se apatie střídá s nespavostí, únavou a podrážděností. Na jeho pravidelném užívání vzniká i fyzická závislost, takže syndrom odnětí látky (abstinenční příznaky) je provázen velkými bolestmi a dalšími závažnými somatickými problémy.

Extáze

Pod pojem „extáze“ řadíme celou řadu synteticky vytvořených stimulačních látek s halucinogenním potenciálem. U mladých lidí patří mezi velmi rozšířenou drogu. V některých sociálních subkulturách dokonce k určitému životnímu stylu. Drogu užívají mladí lidé na tanečních akcích, v klubech a na masových tanečních festivalech. Uživatelé drogu považují za bezpečnou a příjemnou. Uživatel extáze hodně tančí a nepociťuje vyčerpání, to může být nebezpečné a může dojít k dehydrataci.

Příznaky užívání drog:

-Výkyvy nálad

-Vznětlivé a agresivní chování

-Únava

-Úpadek vzhledu a zanedbávání zevnějšku, špinavé oblečení

-Začervenání kolem nosu

-Zúžení nebo rozšíření zornic

-Lhaní, tajnosti

-Ztráta chuti, hubnutí

-Utrácení hodně peněz

-Ztrácení věcí z domu, krádeže peněz doma i ve škole

-Ztráta zájmu o zájmy, sport

-Změna kamarádů, ztráta původních kamarádů

-Samotářství

-Zvýšený zájem o drogové symboly (na tričkách, hudba subkultury apod.)

-Zhoršení školního prospěchu

-Pozdní časté příchody domů, časté přespávání u neznámých kamarádů

Rizika:

Nejčastější způsobem aplikace je kouření. Jakékoliv kouření je karcinogenní. Obtěžuje okolí, snižuje množství kyslíku v těle apod. Jedná se o návykovou látku.

Rizikové faktory:

- Nedostatek rodičovské kontroly
- Chudoba
- Užívání drog v referenční skupině
- Problematické chování v předškolním věku
- Užívání drog u rodičů
- Choroby, dlouhodobá hospitalizace
- Institucionální výchovná péče
- Nezaměstnanost
- Poruchy chování a jiné rizikové chování

Identifikace místa spojeného s rizikem:

V posledních letech nedošlo k žádnému záchytu OPL ve škole. Nicméně se dá usuzovat, že k užívání marihuany žáky by mohlo dojít zejména při přestávce mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, kdy se žáci pohybují ve skupinách mimo areál školy. Vzhledem k tomu, že marihuana se užívá zejména kouřením, je možné očekávat tento rizikový jev na toaletách žáků 2. stupně, popřípadě ve třídách o přestávce či v šatnách.

Cíl:

Udržet současný stav, kdy není nutné řešit užívání OPL žáky ve škole. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky užívání OPL a vést je ke zdravému životnímu stylu. Je potřeba působit hlavně na skupinu jako celek, nejen na jednotlivce.

Odpovědnost:

Za dodržování zákazu užívání OPL jsou odpovědni všichni zaměstnanci školy i žáci. Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech. Zvýšené ostražitosti je třeba po polední přestávce před odpoledním vyučováním.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- OSPOD
- PPP
- pediatr

Nástroje určené k prevenci:

Preventivní působení je potřebné zaměřit na psychické procesy odehrávající se v osobnosti mladého člověka. Zaměřit se na formování jeho postojů a vztahu k OPL. Důležité je rozšiřovat psychosociální dovednosti – odmítání nabízeného alkoholu v partě apod. V rámci MPP se na prevenci podílí všichni pedagogové.

Formulace zákazu OPL je zanesena do školního řádu. Žáci i rodiče jsou seznámení se školním řádem 1x za pololetí školního roku. Přestupek proti školnímu řádu je zohledněn v pravidlech pro udělování výchovných opatření. Zákonným zástupcům i žákovi je poskytnuta poradenská služba školou nebo jiným odborným pracovištěm apod. Všeobecná primární prevence

Významnou roli hraje zapojení rodičů do organizace školy. Rodiče i škola mohou společně vytvářet zdravé, estetické prostředí, společně zařizují zdravé prostředí ve škole. Rodiče by měli mít důvěru v pedagogy, klasifikaci a normy školy, stejně tak by měli mít důvěru ve své děti a umožnit jim vyjadřovat své názory. To ovšem předpokládá postupnou změnu interakce školy s rodiči.

Specifická primární prevence rizika užívání návykových látek je zaměřená na:

vědomosti, porozumění a způsoby přemýšlení, rozvoj vlastních názorů, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, umožňuje stanovit realistické cíle, nabízí prostor k diskusi a vzájemnému porozumění, rozvoj sociálně přijatelných postojů a hodnot.

Nespecifická primární prevence bývá zaměřena na nesystémové předávání parciálních informací, ne vždy založených na objektivních datech a důkazech. Rozvíjení aktivit ve volném čase je velmi významné zvláště pro děti, neboť vybalancovává život mezi domovem, a školou. U starších dětí a adolescentů by neměla být nespecifická primární prevence klíčová. Mnohdy se předpokládá, že zaměstnávání mladých lidí sociálně přijatelnými aktivitami (jako je sport a zájmové kroužky) odradí mladé lidi od experimentů a užívání drog - mladí lidé budou naprosto abstinovat. Ovšem realita a vývojové specifika mladých lidí nekorespondují s přáním dospělých a jejich potřebou kontroly nad nimi.

VHODNÝ PŘÍSTUP

- Adekvátnost programu a intervencí věku, potřebám a mentálním schopnostem dítěte
- Podpora sebedůvěry, aktivity a hodnotových zájmů
- Kontinuální proces
- Zaměření na změnu postojů a chování
- Živé interaktivní učení, podpora zájmu a zvědavosti vhodnými zábavnými metodami
- Využívání směrodatných vzorů, pokud možno z blízkého okolí
- Otevřená hodnotově orientovaná diskuse
- Zapojení do života místní komunity
- Realizaci programů navrhují a řídí kvalifikovaní interdisciplinárně orientovaní odborníci

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

Školním řádem škola stanovuje zákaz užívání OPL a jejich distribuci a přechovávání. Současně stanovuje zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanovuje rovněž tyto sankce za porušení zákazu: napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitelky školy. Porušení zákazu bude vždy projednáváno na pedagogické radě za účelem hodnocení klasifikace chování žáka.

Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a 188 a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Postup při nálezu OPL ve škole :

- látku nepodrobovat žádnému testu ke zjištění její chemické struktury
- o nálezu ihned uvědomit vedení školy.
- za přítomnosti dalšího pracovníka školy vložit látku do obálky, napsat datum, čas a místo nálezu
- obálku přelepit, opatřit razítkem školy a svým podpisem a uschovat ji do školního trezoru
- o nálezu vyrozumět Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky

Postup při nálezu OPL u žáka:

- v případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit
- návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat
- podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí
- v případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci
- jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned vyrozumí vedení školy. O nálezu sepíší stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupkyně
- škola ihned vyrozumí zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole

- jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně - právní ochrany a vyčká jeho pokynů.
- o nálezu vyrozumět Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

<u>Postup při konzumaci OPL žákem:</u>

- V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování nebo není schopen dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně - právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval OPL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy).

- Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.

- V případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.

- Z konzumace OPL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu.

- Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání.

- V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost OPL (zkouška ze slin), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce, resp. žáka staršího 18 let s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.

- Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Postup při důvodném podezření z držení či distribuce OPL žákem:

- Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR. Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.

- Přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.

- Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti vyrozumět vedení školy. Škola musí vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.

- Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.

- Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.

- Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

<u>Postup při podezření ze zneužívání OPL mimo vyučování:</u>

Metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel, pověřený pracovník:

- provede diskrétní šetření – zjistí citlivě co nejvíce informací (od spolužáků, rodičů, z poradny apod.),

- provede pohovor s dítětem – podle vztahu pracovníka s dítětem buď osobně nebo za přítomnosti jiného učitele. Doporučí mu rozhovor s odborníkem (Linka důvěry, PPP, zdravotní zařízení, apod.).

- informuje zákonné zástupce a upozorní je na další postup školy v případě akutního ohrožení zdraví po požití drogy – nebezpečí z předávkování a trvalého zdravotního poškození, včetně vzniku návyku hraničí s bezprostředním ohrožení života,

- v případě negativní reakce zákonného zástupce na sdělené skutečnosti a v případě , že rodiče nezařídí pro žáka další péči, uvědomí škola sociální odbor,
- pokud není v silách školy společně s rodiči problém vyřešit, doporučí další odbornou pomoc

8.1.1 Násilí, vandalismus

Charakteristika:

Mezi nejrizikovější faktory v každodenním školním životě patří zejména agresivní chování. Projevy školního násilí : rvačky, používání zbraní, vydírání, loupeže, veřejné zostouzení marginálních skupin (homosexuálové, cizinci, Romové, dívky), vandalismus (ničení škol. majetku, věcí spolužáků), zneužívání moci učitelem, násilí žáků vůči pedagogům, útoky na učitele, násilí mezi dospělými pracovníky školy, násilí rodičů vůči pedagogům nebo pedagogů vůči rodičům, skupinová agrese (šikana)

Rizika:

Rizikových faktorů na straně dětí je mnoho, s většinou se dá pracovat jen pozvolna, s některými téměř vůbec. Rizikové faktory na straně škol jsou: neznalost diagnostiky, neznalost příčin agresivity a absence dovedností nutných k zacházení s dětmi s poruchami chování, absence přesných vnitřních postupů řešení - nikdo neví, co přesně má kdy dělat, nikdo nedělá nic nebo všichni všechno, nikdo nikomu nic neřekne a obavy z reakcí rodičů, inspekce, zřizovatele a medializace.

Identifikace místa spojeného s rizikem:

Z našich zkušeností s řešením tohoto rizikového jevu vyplývá, že nejčastějším místem spojeným s rizikem jsou šatny, toalety žáků, prostředí třídy (zejména o přestávkách). V neposlední řadě je třeba zmínit i prostor před školou.

Nejrizikovější čas co do četnosti případů vandalismu je rozhodně přestávka mezi vyučovacími hodinami nebo přestávka mezi dopoledním a odpoledním vyučováním.

Cíl:

Minimalizovat riziko násilí a vandalismu ve škole. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky a vést je k předcházení násilí. Seznamovat žáky se způsoby řešení konfliktů. Vést žáky k odpovědnosti za jejich činy a k řešení následků vandalismu.

Odpovědnost:

Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- PPP
- SVP (Dyáda)
- OSPOD

Nástroje určené k prevenci:

Ve školním řádu jsou stanoveny příslušné zákazy i postihy. Zákazy se týkají zejména přinášení nebezpečných předmětů, zbraní a pyrotechniky do školy. Jsou vymezeny základní zásady vzájemných vztahů mezi žáky a učiteli. Žáci i rodiče jsou seznámení se školním řádem 1x za pololetí školního roku. Přestupek proti školnímu řádu je zohledněn v pravidlech pro udělování výchovných opatření. Zákonným zástupcům i žákovi je poskytnuta poradenská služba školou nebo jiným odborným pracovištěm apod.

V rámci MPP se na prevenci podílí všichni pedagogové. Pedagog nesmí svým chováním a jednáním konflikty potencovat, vyvolávat a zhoršovat či zneužívat své moci nad žáky tím, že s nimi budu zacházet manipulativně a násilnicky.

Fyzický dohled nad žáky a žákyněmi – jedním ze způsobů kontroly jevu je vykonávání přímého fyzického dohledu. Přítomnost dospělé osoby na rizikovém místě komplikuje provedení útoku proti věci a řadu vandalů odradí. Dospělá osoba svou přítomností, zejména pohybuje –li se v určeném prostoru, vytváří ve svém „dohledovém okolí“ poměrně bezpečný prostor.

Organizované přestávkové aktivity – někteří žáci a žákyně, kteří nevědí, co by měli o přestávce dělat, vyplňují tuto prázdnotu násilím vůči věcem. Nabídka konkrétní činnosti je může nasměrovat k jiným aktivitám. Jedná se např. o možnost trávit přestávky venku, v tělocvičně apod.

Místa k sezení - nejrůznější sedací kouty, lavičky, židle v rozích apod. umožňují vykonávání další přirozené činnosti, tedy posezení s přáteli a nezávazné rokování. Tato místa přitahují zejména žáky a žákyně vyšších ročníků, tedy ty, jejichž případný vandalismus způsobuje největší hmotné škody.

Každý je odpovědný za škody, které svým jednáním způsobil, a proto po něm bude škola požadovat náhradu, jestliže škodu způsobil úmyslně nebo z nedbalosti. V poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví je třeba se problematice vzniklých škod věnovat a žáky opakovaně upozorňovat na jednání, které k poškození majetku vede a jak se takovému jednání vyhnout.

Zbraň ve škole:

- Zaveďte občas řeč na podobné předměty, kdo už viděl zbraň, kde, čí rodiče mají zbraně doma a proč – zjistíte zájem o problematiku, dostupnost a zmapujete terén

- Na schůzkách s rodiči jasně deklarujte, že děti mívají podivné nápady a jestliže má někdo doma zbraně, bylo by moudré, kdyby dodržoval bezpečností předpisy

- Jestliže někdo něco podobného do školy přinesl, obvykle se s tím někomu pochlubí – je nutné budovat síť „informátorů“, kterou k vám tato zpráva svižně doputuje

- Kdykoliv se někde ve světě nějaká střelba ve škole odehraje, mluvte o tom s dětmi (hlavně o tom jenom nemluvte vy dětem!)

- Seznamujte žáky školním řádem a často informujte žáky, co se všechno stane, když je někdo bude u sebe mít.

- Na vyšším stupni základní školy nikdy žádné dítě netlačte do kouta a neprovokujte zbytečným tlakem! Obvykle zaútočí proto, že jste se dotkli jeho důstojnosti.

Postup při nalezení zbraně ve škole:

- Jakoukoli viditelnou zbraň okamžitě zabavit a informovat třídního učitele.

- O zabavení zbraně provést zápis (kdo, kde, kdy, jak) s podpisy účastníků a svědků.

- Třídní učitel vše neprodleně oznámí vedení školy a zákonným zástupcům žáka.

- V případě porušení zákona vedení školy informuje policii.

- předmět je navrácen zákonným zástupcům žáka na základě zápisu a opětovného poučení žáka i zákonného zástupce.

- Každý přestupek proti školnímu řádu z této kategorie bude oceněn výchovným opatřením.

Postup při útoku na učitele:

- Jakmile se žák začne chovat agresivně, začne vyskakovat nebo je zřejmé, že je rozrušený, okamžitě se s ním přestaňte dohadovat. Snižte hlas do klidnější polohy, mluvte spisovně, jasně a snažte se hovor ukončit nějak neutrálně. „Nechme to být, možná jsem to přesně nepochopil.“ Je úplně jedno kdo je v právu, kde je pravda a tak podobně, nejdůležitější je, aby se dítě uklidnilo a pominula aktuální hrozba.

- Důležitá je podpora zbytku třídy, kdyby útočník vytáhnul nějakou zbraň, budete jejich pomoc potřebovat. Alespoň jeden z nich musí najít chuť a odvahu doběhnout pro někoho dospělého.

Za „normálních“ okolností se útoky pohybují pouze ve verbální rovině. Což neznamená, že nedokážou pěkně vyděsit. Jestliže se dítě zvedne a začne vám sprostě nadávat uprostřed hodiny, je to ošemetná situace. Důležité je, aby nestrhnulo celou třídu. Jakmile začnou bučet, hučet, nadávat a pokřikovat všichni, zvládá se to dost těžko.

- Jde-li o osamělého útočníka, který je rozčílený, platí to stejné, co při hrozbě fyzickým útokem.
- Rozhodně nepomáhá hádání se s útočníkem. Za každou cenu musíte udržet třídu na své straně! Jakmile se zapojí do agrese víc dětí, začíná to být nebezpečné.
- Když cítíte, že třída je na vážkách, budete je muset buď dojmout, anebo zastrašit. Mezi dětmi jsou vždy takové, které lze buď dojmout nebo zastrašit. Máte-li čím vyhrožovat, zkuste to. Nemáte-li, budete muset dojímat nebo apelovat na čest, slušnost, spravedlnost atp. Je jednodušší, když agresora umravní samy děti.
- Verbální či fyzické útoky na učitele řešit okamžitě. Oznámit vedení školy a třídnímu učiteli, který seznámí s přestupkem žáka zákonné zástupce.

Rvačky

Rvačky se často mylně považují za šikanu. Nejedná se o šikanu, pokud je neprovází ponižování a nejsou zdrojem nenávisti a dlouhodobého nepřátelství.

Doporučený postup:

- Když se k rvačce nachomýtnete, zasahujte rozumně až ve chvíli, kdy se účastníci trochu unaví.
- Soustřeďte se hlavně na případná zranění a jejich ošetření.
- Zajistěte písemné výpovědi svědků.
- Během následného vyšetřování buďte věcní. Omezte se na stručné vysvětlení, že problémy se dají řešit i jinak. O události proveďte zápis.
- Informujte třídního učitele.

Útoky na příslušníky marginálních skupin

– jsou jedním z největších současných problémů. Útočí se na děti cizinců, na děti chudé, na ty, které nenosí značkové oblečení, na Romy v převážně neromských třídách, na děti příliš chytré, málo chytré… Útoky nabývají nejrůznějších podob od vysmívání a pošklebování přes vyčleňování z kolektivu až po fyzické útoky.

Doporučený postup

- Na základní škole plní děti povinnou školní docházku a nemohou se tomu vyhnout, proto je naprosto nezbytné, aby se zde cítily bezpečně = neustále prosazujte zásady rovnosti
- Jakmile se objeví první verbální a zdánlivě nevinný útok (u nejmladších školních dětí) ihned reagujte a problém (nikoliv zdroj pohoršení, tedy útočníka) pečlivě rozeberte
- Rozbory trpělivě opakujte při jakémkoliv podobném náznaku.
- Nezapojujte se do vyprávění vtipů o jakékoliv marginální skupině a nic takového veřejně netrpte a nepodporujte takové stereotypy.
- Snažte se přiblížit ostatním dětem kulturu jejich spolužáků třeba prostřednictvím projektů nebo týdnů zaměřených na danou problematiku.
- Při jakémkoliv použití názvu nějaké skupiny jako nadávky reagujte u malých dětí vysvětlováním a rozborem, u velkých jasným a hlasitým odmítnutím takových způsobů.

Verbální agrese + hrubé a vulgární výrazy

– jsou obdobně jako útoky na marginální skupiny velmi častým jevem. A rovněž jako v předchozím případě, je především nutné jednoznačně a jasně deklarovat nesouhlas a takové chování odmítnout. Děti budou mluvit tak hrubě, jak jim to okolí dovolí a je nutné, aby si byly vědomy toho, že to není normální chování a měly tedy potřebu vulgární mluvu na veřejnosti skrývat. Řeč je natolik spjata s myšlením, že velkorysá společenská tolerance užívání nejhrubších výrazů s sebou nutně nese i hrubé chování.

Doporučený postup

- stanovte ve třídě obecná pravidla soužití, jako vyjádření morálních hodnot. Tato pravidla tvořte společně se žáky a jasně v nich deklarujte požadavek slušného mluvení a chování.

- Mladší děti trpělivě opravujte a dávejte jasně najevo, že veřejné užívání hrubých výrazů není ve škole přípustné a společensky je to nevhodné.

Vandalismus

Postup při zjištění vandalismu:

- Podmínky zacházení se školním majetkem jsou zakotveny školního řádu. Náhrada škody není sankce, ale samozřejmost. Předpokladem je současně písemné stvrzení zákonnými zástupci žáka o seznámení se školním řádem.

- Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka. V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody. V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

- Náhradu úmyslně způsobené škody důsledně vymáhejte po tom, kdo ji způsobil. U nezletilých potom po jejich zákonném zástupci.

- Opakovaně s žáky a žákyněmi komunikujte na téma ochrana majetku a zacházení s cizím majetkem.

- Jestli žák nebo žákyně, kteří škodu způsobili, nejeví ochotu k její nápravě, případně je škoda takového rozsahu, že věc nelze svépomocně opravit, vyrozumívejte o tomto chování zákonné zástupce žáků a žákyň a dohodněte s nimi způsob náhrady škody.

- Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu a ten, kdo ji způsobil není ochotný škodu nahradit, vyrozumívejte Policii ČR a oznamte podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy.

- U škod, které se dají nahradit tak, že je opraví sám žák nebo žákyně, preferujte tento způsob náhrady škody.
- O způsobené škodě proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – kdy – kde – jak – proč – čím…..
- Snažte se vždy dobrat příčiny takového jednání a s ní následně pracovat.

Krádeže:

Krádeže jsou protiprávním jednáním, a jakmile se škola o takovém jednání dozví, bude tuto skutečnost hlásit orgánům činným v trestním řízení, nebo doporučí poškozenému (jeho zákonnému zástupci), aby se na tyto orgány obrátil.

Nošení cenných věcí (zejména věcí malých rozměrů) do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Škola žákům doporučuje, aby cenné věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním, žáci do školy nebo školského zařízení nenosili, případně je odkládali na místa k tomu určená. Pokud takové místo žáci nemají stanoveno, platí pro ně zákaz odkládání těchto věcí.

Pedagogové vedou žáky k tomu, aby dokázali protiprávní jednání rozpoznat, byli všímaví vůči svému okolí a v případě, kdy budou svědky takového jednání, ohlásili věc pedagogickému pracovníkovi školy.

Postup při nahlášení krádeže žákem:

Žák neprodleně ztrátu nahlásí. Učitel či jiný zaměstnanec školy se pokusí o dohledání věci.

K vyšetření ztráty nad 1 000,- Kč je třeba zavolat policii. Je třeba poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že mají možnost předat věc orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR).V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Kdy hlásit OSPOD?

V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.

9.1.1 Rasismus, extremismus

Charakteristika:

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaných podle biologického rasového či národnostního původu tyto příslušníky těchto skupiny hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozuje. Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci. Antisemitské jednání je takové, které poškozuje objekt židovského charakteru kvůli tomu, že tomuto objektu určité negativní přisuzuje vlastnosti či symbolický význam na základě subjektivní percepce židovství.

Rizika:

Rizikové typy chování žáků:

- verbální a fyzické napadaní spolužáků, zaměstnanců či návštěvníků školy kvůli jejich politickému č náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu (včetně střetů různých extremistických či etnicky/nábožensky vymezených part a skupin);

- agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky (včetně možnosti vytváření extremistických part a skupin ve škole);

Výskyt politického extremismu a antisemitismu je pravděpodobný především u starších žáků školního věku (cca od 12-13 let). Primitivní rasistické a xenofobní postoje se mohou vyskytnout i u dětí předškolního a ranně školního věku.

Rasistické a xenofobní postoje mohou být vyjadřovány i osobami, které nepatří do extremistické scény, přičemž např. rasistické nadávky mohou rovnoměrně užívat dívky i chlapci.

Identifikace místa spojeného s rizikem:

Vzhledem k poloze naší školy (blízkost janovského sídliště s početným romským obyvatelstvem) je riziko rasistických postojů aktuální. Jsou důsledkem rodinné výchovy a vlivu okolí nebo vlivu bezprostřední situace a reakcí spolužáků. Projevují se většinou ve verbální rovině – formou komentářů či nadávek. V minulých letech jsme však nezaznamenali rasově motivované násilné činy.

Cíl:

Minimalizovat riziko rasově motivovaných činů ve škole. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky a vést je k předcházení násilí. Seznamovat žáky se způsoby řešení konfliktů.

Odpovědnost:

Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- PPP
- SVP (Dyáda)
- OSPOD

Nástroje určené k prevenci:

Všeobecná prevence se realizuje formou zprostředkování demokratických hodnot a principů lidských práv a tolerance. Konkrétní prevence formou výuky o extremismu a o negativech spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu, xenofobie a antisemitismu a možnostech sankcí za projevy extremismu a souvisejících jevů. Specifická prevence formou debat s angažovanými osobami (např. diskuse s oběťmi extremistických útoků).

Možnost využití životních příběhů, uměleckých děl –literatury, filmů s následnou besedou.

Doporučený postup:

- Zjistit hloubku extremistického přesvědčení či rasistických, xenofobních anebo antisemitských postojů u jednotlivců a zjistit jejich případné vazby na extremistickou scénu mimo školu.
- Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.
- Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.
- Zaměřit výuku na tyto problémy.
- Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.

Kdy hlásit rodičům?

- Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci.

Kdy hlásit OSPOD?

- V případě závažných projevů (především násilných) informovat bezpečnostní složky (Policii ČR)

Obtížné je prosazování pedagogických protiextremistických postupů tehdy, pokud extremismus, rasismus, xenofobii či antisemitismus podporují rodina, partneři nebo vlivní vrstevníci a vzory mladých lidí.

10.1.1 Záškoláctví:

Charakteristika:

Záškoláctví lze definovat jako neomluvenou absenci žáka základní či střední školy ve škole. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Záškoláctví může být spojeno s dalšími typy rizikového chování jako je např. zneužívání návykových látek, gambling, dětská kriminalita, prostituce aj., které obvykle negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince. Prevence záškoláctví, způsob omlouvání nepřítomnosti žáků, řešení neomluvené nepřítomnosti a postup zúčastněných subjektů je ošetřen Metodickým pokynem MŠMT „K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“ vydaným pod č.j. 10 194/2002 – 14.

Kategorie záškoláctví:

- Pravé záškoláctví – žák se ve škole neukazuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí

- Záškoláctví s vědomím rodičů – na této formě se podílí několik typů rodičů, jejichž hlavními charakteristikami je buď odmítavý postoj ke škole nebo přílišná slabost ve vztahu k dítěti či závislosti na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti

- Záškoláctví s klamáním rodičů - existují děti, kteří dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních obtížích, po které nemohou jít do školy a rodiče jim absenci omlouvají pro tyto zdravotní důvody, tento typ záškoláctví je však obtížně rozlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů

- Útěky ze školy – někdy se tomuto typu říká interní záškoláctví, kdy žáci do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost a během vyučování na několik hodin odejdou, přičemž zůstávají v budově školy nebo ji na krátkou dobu opustí

- Odmítání školy – některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, či výskytu školní fobie.

Rizika a monitorování rizikových situací:

Rizikové faktory:

- chudoba
- příležitost k nelegální činnosti
- negativní vzory v okolí
- nízká úroveň vzdělání
- nezaměstnanost
- prostředí ohrožené sociálním vyloučením
- příslušnost k menšinám (zejména problematika romské menšiny)
- hledání náhradního uspokojení při citové deprivaci nebo neuspokojených základních psychických potřebách /potřeba uznání a pozornosti/
- volání o pomoc v tíživé akutní situaci – dítě je ve stresu
- disharmonický vývoj osobnosti /oploštělá emocionalita, výraznější egoismus, nedostatečná sebekontrola a vnitřní zábrany/,problémové chování přerůstá v poruchy chování
- projev jiné závažné psychické poruchy /schizofrenie, deprese/
- povyšování žáka s mimořádnými vědomostmi a schopnostmi
- vysoký počet žáků ve třídě
- nedostatečná příprava učitele
- odpor ke škole u dětí s menším nadáním (jsou kárány, trestány, v horším případě i zesměšňovány)
- vysoké požadavky na žáka
- negativní citové zážitky spojené se slabým prospěchem, neschopností porozumění učivu a tím i zhoršené sociální postavení v kolektivu (porucha mezilidských vztahů)

- špatné přizpůsobení školnímu režimu
- nechuť ke školní práci
- experimenty s návykovými látkami u žáků
- gambling
- projevy šikanování na školách
- osobnost pedagoga (nespravedlivé hodnocení žáků, lhostejnost k chování žáků, neřešení vážných situací, atd.)
- party s negativním cílem činnosti (experimenty s návykovými látkami, kriminální činnost, atd.)
- nedostatečná nabídka volnočasových aktivit v komunitě
- prostředí ohrožené sociálním vyloučením

Cíl:

Minimalizovat projevy záškoláctví a hlavně skrytého záškoláctví. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky záškoláctví. Působit na zákonné zástupce žáků. Pravidelně je informovat o způsobech omlouvání žáků.

Překonat 10 mýtů o záškoláctví:

1. Záškoláci jsou především děti líné, kterým vyhovuje zahálčivý způsob života

Skutečnost – není to tak – záškoláci jsou naopak často fyzicky zruční a pracovití, jsou však citově nejistí a mají zkušenost se školní neúspěšností

2. Hlavním důvodem záškoláctví je nezájem žáků o vzdělávání

Skutečnost – Výzkumy ukazují, že nezájem o vyučování je až na druhém místě z uváděných důvodů. Téměř každý třetí záškolák však uvádí jako důvod strach z nesplněných školních povinností

3. Záškoláctví má především skupinový charakter a je spojené s touláním se venku

Skutečnost – pětkrát častěji tráví záškoláci čas doma než venku nebo ve městě. Přibližně asi jen šestina záškoláků tráví svůj čas s kamarády

4. Nám se to nemůže stát

Skutečnost – Záškoláctví se může objevit v každé rodině, i v té „dobré“!

5. Záškoláctví se dramatizuje, bylo tu vždy

Skutečnost – Záškoláctví tu bylo, ale za poslední roky se zvýšila tolerance vůči neplnění nejen školních povinností dětí, snížila se kontrola záškoláctví a stoupl počet neomluvených a omluvených hodin

6. Záškoláctví je spojeno s nižším intelektem žáků

Skutečnost – Pravda je, že nejnižší záškoláctví je na osmiletých gymnáziích, to je ale skupina s výraznou motivací vzdělávat se. Pokud jde o počet záškoláků, je však nízké záškoláctví i ve speciálních základních školách, kde nároky nejen odpovídají schopnostem dětí, ale pozitivní hodnocení žáků není spojeno jen se školní výkonností

7. Vina je především na záškolácích samých

Skutečnost – Záškoláci pocházejí častěji z neúplných rodin a z rodin nefunkčních. Na tyto skutečnosti nemají záškoláci vliv. Jde často o emocionálně a sociálně narušené děti bez přiměřeného rodinného zázemí

8. Záškoláctví se téměř vždy odhalí a je spojené s „výchovnými“ opatřeními

Skutečnost – Záškoláci mají poměrně často opačnou zkušenost. Každý dvanáctý uvádí, že se na jeho záškoláctví vůbec nepřišlo a téměř každý třetí tvrdí, že se následně po neomluvené absenci nic nestalo

9. Nejúčinnějším prostředkem při řešení záškoláctví je důsledná kontrola záškoláků a potrestání jejich záškoláctví

Skutečnost – Ani samotná kontrola nebo dokonce samotné vodění dítěte do školy, ani samotný trest nebývají účinným řešením, protože nejsou zaměřené na příčiny záškoláctví

10. Škola dělá co může, řešit by to měli jiní (rodiče, děti, sociální pracovníci, policie)

Skutečnost – Někteří odborníci tvrdí, že až třetina záškoláctví souvisí přímo s klimatem ve škole, se způsobem jednání pedagogů se žáky a s neprofesionálním fungováním pedagogů. Na školní klima nemají vliv a nezmění ho ani policie, ani sociální pracovníci.

Odpovědnost:

Třídní učitelé důsledně monitorují docházku žáků a při sebemenším podezření na záškoláctví či skryté záškoláctví informují zákonné zástupce, výchovného poradce a školního metodika prevence.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- PPP
- SVP (Dyáda)
- OSPOD

Nástroje určené k prevenci:

Jedním z hlavních úkolů pro učitele, rodiče, případně i pro psychology je vyšetření příčin záškoláctví. Ty jsou různé a nelze doporučit jediné, univerzální řešení. Náprava již rozvinutého záškoláctví bývá velmi obtížná, proto by měla být jeho předcházení věnována maximální pozornost. Prvním krokem k nápravě je problém včas rozpoznat a porozumět individualitě dítěte. Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce rodičů, učitele a i poradenských pracovníků školy. Chceme-li zvolit správný způsob pomoci a integrovat žáky zpět do školy, musíme vzít v úvahu rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školu.

Za nejrizikovější v rámci prevence a řešení záškoláctví na školách a školských zařízeních vidíme:

- nedůslednost učitelů v dodržování školního řádu, nastavených pravidel tříd, špatná komunikace s vedením školy, kolegy, žáky
- nejednotný přístup v dodržování nastavených pravidel ve vztahu k řešení záškoláctví
- nekompetentní (mocenská, neprofesionální, žádná) komunikace s rodiči, zákonnými zástupci žáků
- obavy ze setkání s rodiči
- Dle VŘŠ musí zákonný zástupce omluvit absenci žáka nejpozději do 3 dnů. Pokus tak neučiní, absence může být považována za neomluvenou. Na tuto skutečnost upozorní zákonného zástupce žáka nejlépe ihned telefonicky a doporučeným dopisem.
- O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti žáků informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje.
- Při zvýšené omluvené nepřítomnost prověřuje její věrohodnost.
- Neomluvenou nepřítomnost do součtu 10 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka, způsob omlouvání jeho nepřítomnosti, upozorní na povinnost stanovenou zákonem a seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené absence. O pohovoru provede zápis, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem. Zákonný zástupce zápis podepíše a obdrží kopii. Odmítnutí či převzetí zápisu se do zápisu zaznamenává.

Postup při neomluvené absenci:

- Třídní učitelé evidují a kontrolují absenci žáků. Vyžadují od zákonných zástupců omluvu nepřítomnosti do 3 dnů, posuzují skryté záškoláctví, na žádost zákonných zástupců uvolňují žáka z vyučování, vždy na základě písemné žádosti o uvolnění. Není přípustná žádost o uvolnění telefonicky nebo mailem.

- Pokud má žák méně než 10 neomluvených hodin, uskuteční třídní učitel pohovor se zákonným zástupcem žáka. O tomto jednání provede zápis.

- Pokud má žák víc než 10 neomluvených hodin, svolává ředitel školy školní výchovnou komisi. Podle závažnosti absence žáka se jí účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis, který zúčastnění podepíší. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise zaznamenávají. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu.

- Pokud žák řádně neplní povinnou školní docházku, může mu být uloženo některé z výchovných opatření, o nich pojednává § 31 školského zákona. Výchovným opatřením v systému základního vzdělávání je speciálně věnována Vyhláška č. 48/2005 Sb., § 17. Pokud žák poruší povinnosti stanovené školním řádem, lze mu podle závažnosti tohoto provinění uložit napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele nebo důtku ředitele. Pravidla pro jejich ukládání stanoví školní řád. (Tato opatření zpravidla předcházejí před snížením stupně z chování.) Třídní učitel oznamuje uložení důtky třídního učitele řediteli školy. Důtku ředitele školy lze žákovi uložit pouze po projednání na pedagogické radě. Uložení napomenutí nebo důtky a jeho důvody se neprodleně oznámí žákovi a jeho zákonnému zástupci. Zaznamenává se do dokumentace školy (do katalogových listů).

- V zájmu zjišťování příčiny záškoláctví žáka a jejího odstranění může ředitel požádat o spolupráci odborníky z oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, popř. orgány sociálně-právní ochrany dětí.

- V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, zasílá škola oznámení o zanedbání školní docházky s náležitou dokumentací (např. kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka k návštěvě školy, kopii zápisu z pohovoru, písemné vyjádření výchovného poradce, kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka na výchovnou komisi, kopii zápisu o jednání výchovné komise atp.) orgánu sociálně právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. V rámci sociálně-právní ochrany se dětmi a mladistvými s opakovanými poruchami závažného rázu zabývají kurátoři pro děti a mládež. Jejich úkolem je v tomto případě řešení případů záškoláctví ve spolupráci s rodiči a se školou. Postupují mj. podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Doporučený postup pro učitele pro práci s žákem:

- Čím dříve je záškoláctví odhaleno, tím lépe pro dítě. Při hledání příčin si udělat dostatek času pro analýzu případu, spojit se s rodiči, případně psychologem.

- Je-li záškoláctví důsledkem neúnosné školní situace, navodit změnu. Naplánovat dlouhodobá opatření, aby se situace neopakovala.

- Rozmáhá-li se záškoláctví ve velkém a máme-li podezření a na hrozbu závislostí, spolupracovat s pedagogicko psychologickou poradnou a centry.

- Učit se v třídním kolektivu vyčíst, jaké postavení má problémový žák. Bojí-li se učitelům nebo rodičům svěřit, předat ho do péče psychologa.

- Pomoci dítěti při návratu do třídy. Doprovodit ho při prvním vstupu do kolektivu. Nemluvit o tom. K vyřešenému případu se již nevracet a neprojevovat nedůvěru. Domluvit se s rodiči na těsném kontaktu, aby bylo případně další záškoláctví včas odhaleno.

- Učitel se musí zamyslet nad vlastními pocity ve vztahu k problémovému žákovi. Měl by smazat všechny předchozí špatné zkušenosti s ním, zbavit se předsudků a postavit všechny žáky na stejnou „startovní čáru“.

11.1.1 Šikana

Charakteristika:

Pojem šikana je definován jako úmyslné a opakované ubližování slabšímu (neschopného obrany) jedincem nebo skupinou, jak fyzické, tak i psychické, ponižování lidské důstojnosti. Důležitým znakem je nepoměr sil, kdy se oběť neumí nebo nemůže bránit.

Podstatou šikany není samotné ubližování, ale neexistující či málo funkční vzájemné vazby ve skupině.

Šikana a její typy

Projevy šikany lze dělit na přímé a nepřímé, fyzické a verbální, aktivní a pasivní. Kombinací těchto vznikne osm druhů šikanování.

Druh šikanování	***Projevy***
Fyzické aktivní přímé	Útočníci oběť věší do smyčky, škrtí, kopou, fackují
Fyzické aktivní nepřímé	Kápo pošle nohsledy, aby oběť zbili. Oběti jsou ničeny věci
Fyzické pasivní přímé	Agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice
Fyzické pasivní nepřímé	Agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy na záchod
Verbální aktivní přímé	Nadávání, urážení, zesměšňování
Verbální aktivní nepřímé	Rozšiřování pomluv, symbolická agrese např. v kresbách
Verbální pasivní přímé	Neodpovídání na pozdrav, otázky apod.
Verbální pasivní nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti

Příčiny vzniku šikany

Mezi nejčastější příčiny šikanování patří:

- tlak skupiny na „přizpůsobení se“ odlišného jedince, netolerantnost

- necitlivý humor až zábava za každou cenu
- odreagování špatné nálady
- nedostatek komunikace
- nedostatek sociálních dovedností
- prosazování se pomocí nejprimitivnějších prostředků
- potíže se získáváním pozitivního ocenění
- zneužití mocenské převahy
- narušená osobnost

Stadia šikanování

V úvodní definici šikany je uvedeno, že podstatou šikany jsou neexistující nebo málo funkční vzájemné vazby ve skupině. Abychom mohli skupiny úspěšně „léčit“ musíme umět rozeznat v jakém stádiu šikany se daná skupina nachází.

První stadium: zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Ostatní ho odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, dělají na jeho účet drobné legrácky apod.

Tuto skupinu tvoří jinak „normální“ dívky a kluci, kázeň v takové skupině bývá dobrá. Jde o zárodečnou podobu šikanování a je zde riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V náročných situacích začínají členové na jejím okraji sloužit jako ventil napětí. Objevuje se subtilní fyzická agrese.

První stadium může přerůst do druhého také v případě, že se ve skupině sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců, ti používají násilí pro uspokojování svých potřeb. Je-li ve skupině oslabena odolnost vůči šikaně, neexistuje soudržnost či kamarádské vztahy, je téměř jisté, že v takové skupině šikana zůstane a bude se stupňovat.

Třetí stadium: vytvoření jádra

Toto stadium představuje jakýsi přelom mezi počátečním stupněm šikany a stupněm pokročilým. Ve skupině se vytvoří malá podskupina agresorů, kteří začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejslabší žáky. V této fázi je jedinou šancí vznik „pozitivní podskupiny“, která bude agresorům rovnocenným partnerem. Ve většině případů se tak však nestává a šikana se rozrůstá.

Čtvrté stadium: většina přijímá normy agresorů

Většina členů skupiny se podřídí agresorům. Přejímají jejich normy chování. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat velice krutě, na šikaně se aktivně podílejí.

Páté stadium: totalita neboli dokonalá šikana

V této fázi se skupina rozdělí na agresory, kteří mohou vše a na oběti. Agresoři ztrácejí poslední zábrany a dochází k jakémusi druhu „závislosti“ na šikanování druhých. Původně neutrální členové se přiklánějí na stranu zla.

Tento nejvyšší stupeň je vyskytuje spíše ve věznicích či vojenském prostředí. Vyskytne-li se ve školách, je ve skupině vůdcem agresorů sociometrická hvězda třídy. Většinou jde o žáka s dobrým prospěchem, chováním a pedagogové za ním stojí.

<u>Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování:</u>

Nepřímé

- žák je o přestávkách často osamocený, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními
- o přestávkách vyhledává společnost učitelů

- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně
- stává se uzavřeným
- školní prospěch se náhle zhoršuje
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné
- zašpiněný a poškozený oděv
- stále postrádá nějaké své věci
- odmítá vysvětlit ztrátu nebo poškození věci
- odřeniny, modřiny, škrábance, které nedovede uspokojivě vysvětlit
- absence

Přímé

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty – důležité je, do jaké míry je daný žák zranitelný
- kritika žáka, výtky
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary
- příkazy, které dostává od spolužáků
- honění, strkání, rány – oběť je neoplácí
- rvačky
- nátlak k vykonávání nenormálních až trestných činů

Identifikace místa spojeného s rizikem:

Z našich zkušeností s řešením tohoto rizikového jevu vyplývá, že nejčastějším místem spojeným s rizikem jsou toalety žáků, šatny, prostředí třídy (o přestávkách). V neposlední řadě je třeba zmínit i prostor před školou.

Cíl:

Minimalizovat riziko šikany. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky a vést je k předcházení násilí. Seznamovat žáky se způsoby řešení konfliktů. Vést žáky k odpovědnosti za jejich činy. Pedagogičtí pracovníci šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytnou neprodleně pomoc. Užší realizační tým se skládá ze zástupce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce a třídního učitele.

Odpovědnost:

Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- PPP
- SVP (Dyáda)
- OSPOD

Odpovědnost – trestní postih:

Dle Školského zákona č. 561/2004 je škola povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření, se vystihuje riziku trestního postihu pro neoznámení případně nepřekážení trestního činu § 165. Skutkovou podstatou účastnictví ne trestném činu dle §10 může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestních činů či provinění podle: § 235 vydírání, §213 omezování osobní svobody, §137 útisku, §221-224 ublížení na zdraví, §234 loupeže, §197 násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, § poškozování cizí věci.

Nástroje určené k prevenci:

- seznámit všechny žáky, pedagogy a pracovníky školy s podstatou, projevy a důsledky šikanování
- vytvářet systematicky atmosféru otevřenosti a vzájemné solidarity
- stanovit jasná pravidla chování v kolektivu
- vymezit možnosti oznamování šikany a jejich zárodků – provádět depistážní dotazníky
- definovat vlastní postoje k podstatě a existenci šikany, stanovit sankce (ŠÍŘ)
- vedení pravidelných diskusí na téma tělesné, etnické či kulturní odlišnosti
- vzdělávání v oblasti lidských práv
- vykonávat důsledně dozorovou činnost nad žáky
- informovat žáky, pedagogy a rodiče, co dělat, když se dozví o šikaně
- spolupracovat s dalšími odborníky v regionu i mimo něj

- při podezření na obyčejnou počáteční šikanu informuje pedagog třídního učitele, který ve spolupráci s výchovným poradcem a školním metodikem prevence postupuje podle „ Scénáře pro obyčejnou počáteční šikanu“

<u>Postup při obyčejné počáteční šikaně:</u>

(KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. 1. vyd. Praha : Portál, 2011.)

1. odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany;
2. rozhovor s informátory a oběťmi;
3. nalezení vhodných svědků;

4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory);

5. ochrana oběti;

6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:

a. rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);

b. rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);

7. realizace vhodné metody:

   a. metoda usmíření;

   b. metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);

8. třídní hodina:

   a. efekt metody usmíření;

   b. oznámení potrestání agresorů;

9. rozhovor s rodiči oběti i agresora;

10. třídní schůzka;

11. práce s celou třídou i s agresorem (uvědomování si svého chování a z toho vyplývajících důsledků)

12. v případě potřeby bude oběti i agresorovi nabídnuta odborná pomoc (PPP, SVP, Psycholog, psychiatr…

- v případě zjištění pokročilé šikany postupuje pedagog podle „Poplachového plánu“

<u>Postup při výbuchu pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování:</u>

(KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. 1. vyd. Praha : Portál, 2011.)

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;

2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmováni pedagogů na poschodí a informování vedení školy;

4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;

5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);

6. oznámení na policii, paralelně – navázáni kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory;

8. nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků;

9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;

10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).

D. Léčba

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

- čin bude nahlášen Policii ČR a OSPOD
- škola bude informovat zákonné zástupce obou stran
- škola doporučí odbornou pomoc oběti a jejím rodičům (PPP, psychoterapeutická péče, psycholog…)
- škola doporučí ve spolupráci s OSPOD zákonným zástupcům agresora výchovná opatření (SVP, diagnostický pobyt atd.)

Odpovědnost – trestní postih:

Dle Školského zákona č. 561/2004 je škola povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření, se vystihuje riziku trestního postihu pro neoznámení případně nepřekážení trestního činu § 165. Skutkovou podstatou účastnictví ne trestném činu dle §10 může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestních činů či provinění podle: § 235 vydírání, §213 omezování osobní svobody, §137 útisku, §221-224 ublížení na zdraví, §234 loupeže, §197 násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, § poškozování cizí věci

12.1.1 Kyberšikana

Charakteristika:

Pojem kyberšikana (někdy se používají i cizí výrazy kyber-mobbing, e-mobbing apod.) představuje úmyslné urážky, vyhrožování, zesměšňování nebo obtěžování druhých prostřednictvím moderních komunikačních prostředků většinou v delším časovém období. Kyberšikana se odehrává na Internetu (např. prostřednictvím e-mailů, chatovacích aplikací jako je ICQ, v sociálních sítích, na videích umístěných na internetových portálech)nebo prostřednictvím mobilního telefonu (např. SMS zprávami nebo nepříjemnými telefonáty). Pachatel často jedná anonymně, takže oběť netuší, od koho útoky pochází.

Typické rysy

- Je časově neomezená – útočník může oběť obtěžovat 24 hodin denně
- Publikum široké - kdokoliv
- Obsah se šíří velmi rychle – prostřednictvím informačních technologií

- Anonymita pachatelů – je zpravidla obtížné, pokud je pachatel zdatný v práci s PC, mobilem apod., vypátrat jeho identitu
- Změna pojetí osobnosti agresora x oběti – anonymita informačních technologií umožňuje útočit i zjevně fyzicky slabším jedincům na zdatné oběti
- Možná neúmyslnost – zveřejnění fotografií nemusí být vždy míněno jako útok na kohokoliv, nicméně může ve výsledku způsobit nepříjemnosti oběti

Rizika:

Příčiny a spouštěče:

- Je to „normální“
- Nuda
- Kulturní konflikty
- Spory ve třídě
- Rozpad přátelství
- Proměna třídního kolektivu
- Zveřejnění osobních informací

Jak na ní – co nepodcenit

- Žáci často netuší, čeho se dopouštějí
- Důležité včas vysvětlit důsledky jednání
- Učitelé musejí respektovat a akceptovat fakt, že počítače k dnešní době patří (stejně jako mobily)

Identifikace místa spojeného s rizikem:

Kyberšikana se odehrává na Internetu (např. prostřednictvím e-mailů, chatovacích aplikací jako je ICQ, v sociálních sítích, na videích umístěných na internetových portálech)nebo prostřednictvím mobilního telefonu (např. SMS zprávami nebo nepříjemnými telefonáty). Pachatel často jedná anonymně, takže oběť netuší, od koho útoky pochází.

Cíl:

Minimalizovat riziko kyberšikany . Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky a vést je k předcházení kyberšikany. Seznamovat žáky se způsoby net-etikety. Vést žáky k odpovědnosti za jejich činy.

Odpovědnost:

Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- PPP
- SVP (Dyáda)
- OSPOD

Nástroje určené k prevenci:

Jak kyberšikanu rozpoznat, indikátory :

- Schránky důvěry
- Zhoršení atmosféry ve třídě / škole

- Rozpady přátelství
- Během školních akcí
- Zdravotní potíže
- Změny chování
- Ztrácení osobních věcí
- Zlehčování situace

Co může dělat škola:

- Pracovat na povědomí
- Školní řád musí respektovat i tento fenomén
- Definovat kompetence v rámci školy
- Definovat kompetence mimo školu
- Začlenění tématu do výuky
- Vzdělávání pedagogů
- Podpora pozitivního využívání technologií

Co může dělat pedagog:

- Posílit empatii mezi žáky
- Pracovat na klimatu
- Vést k úctě k druhým
- Dávat pozitivní zpětnou vazbu
- Vytvářet dobré vztahy

<u>Postup při výskytu kyberšikany:</u>

- Rozhovor s účastníky
- Zapojení rodičů
- Diskuze ve škole

- Zapojení učitelů
- V případě podezření na trestný čin vyrozumět Policii ČR

Oběti je třeba doporučit, aby:

- Neodpovídala
- Ukládala důkazy (screenshoty)
- Mluvila o tom, co se jí děje

13.1.1 Netolismus

Charakteristika:

Termínem netolismus označujeme závislost (závislostní chování či závislost na procesu) na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména:

- počítačové hry,
- sociální sítě,
- internetové služby (různé formy chatu),
- virální videa,
- mobilní telefony,
- televize aj.

Rizika:

Tělesná rizika

Tělesná rizika spojená s užíváním počítače se projevují především v oblasti pohybového aparátu a vizuálního systému. V oblasti pohybového aparátu se projevují bolestí šíje, ramen, bederní páteře, drobných kloubů, zápěstí atd.

Dalším charakteristickým jevem pro netolismus je problematika RSI (Repetition Strain Injury), což je skupina postižení, kterou vyvolávají drobné opakované pohyby při práci s počítačem. Společným znakem pro všechny druhy postižení je značná bolestivost. Řadí se sem zánět obalů šlach, zánět vlastní šlachy, zánět nekloubního výčnělku.

Se sedavým způsobem života mohou být spojeny další problémy, např. obezita, cukrovka a srdeční onemocnění. Popisovány jsou také případy epilepsie, větší tendence riskovat, která zvyšuje riziko úrazů.

V oblasti vizuálního systému jsou typické bolesti očí, dále pak pálení, slzení očí, výskyt tiků, skvrny před očima, zarudlost očních víček a potíže při zaostřování při přenášení pohledu z blízkého na vzdálený cíl či naopak. U dětí byly v souvislosti s nadužíváním počítače popsány případy astigmatismu. Na všechny problémy spojené s očima často navazují bolesti hlavy.

Psychologická a sociální rizika

V této oblasti zasahuje nadužívání počítače významně do organizace času a projevuje se například nepravidelností v jídle nebo nedostatkem spánku. Zhoršují se mezilidské vztahy v rodině, partnerských vztazích, ve škole, popřípadě v zaměstnání. Dochází ke zhoršování školního prospěchu, případně pracovních výsledků. Zvyšuje se riziko závislostního chování, a to nejen ve vztahu k počítačům, ale také k alkoholu a ostatním drogám. Zatěžování nervového systému vede k poruchám paměti a komunikačních schopností. Předpokládá se také větší sklon k agresivitě, rvačkám, šikanování, nepřátelskému nebo podezíravému ladění. Tato souvislost je však podle některých autorů sporná.

Problematickým se také může stát odtržení od reality (např. postupné odpoutání od reálných vztahů až jejich ztráta, narušené vnímání reálných následků vlastního chování). Obecně se dá říci, že rizika spojená s netolismem rostou zejména u těch, kteří již mají problémy v reálném světě a ty kompenzují ve světě virtuálním. Zde pak hledají útočiště a svůj neúspěch v realitě nahrazují úspěchem v kyberprostoru. Hra se samozřejmě může stát rovněž akcelerátorem neúspěchu v reálném světě.

K příznakům netolismu patří:

- méně vykonané práce,
- pocit prázdnoty, když není člověk u počítače,
- ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače,
- brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače,
- rostoucí nervozita a neklid, když člověk delší dobu nemůže hrát,
- přemýšlení o počítači, když ho člověk zrovna nepoužívá,
- kradení peněz na nákup her,
- stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry,
- zkreslování, zatajování informací o své závislosti,
- hraní kvůli úniku od osobních problémů,
- narušené vztahy s rodinou,
- zanedbávání učení,
- opouštění dřívějších zájmů a přátel,
- zhoršující se školní výsledky.

Identifikace místa spojeného s rizikem:

Jedná se o nejrůznější formy nových informačních a komunikačních technologií, internetové služby, včetně on line her.

Cíl:

Minimalizovat riziko násilí a vandalismu ve škole. Cíleně seznamovat žáky pomocí primární prevence s riziky a vést je k předcházení násilí. Seznamovat žáky se způsoby řešení konfliktů. Vést žáky k odpovědnosti za jejich činy a k řešení následků vandalismu.

Odpovědnost:

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- zákonní zástupci žáka, žáci
- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- PPP
- SVP (Dyáda)

Nástroje určené k prevenci:

Jak předcházet rozvoji netolismu:

- Sledujte, jaké hry děti hrají.
- Uvědomte si, že hry mají i kladné stránky, některé umožňují rozvíjet logiku, postřeh, schopnost orientace ve složité situaci, koordinaci očí a rukou, koncentraci, plánování, řešení problémů a další schopnosti. Důležitý je výběr her a přiměřenost času jim věnovaného.
- Hrajte hry spolu s dítětem a potom si o nich povídejte – pomáháte tak rozlišovat fikci od reality.
- Stanovte striktní limity, kdy dítě může hrát a kdy ne.
- Dávejte pozor, aby dítě nehrálo hry u kamarádů.
- Zjistěte, zda dítě hraním počítačových her neutíká od nějakých problémů.
- V průběhu hraní veďte dítě k tomu, aby si po určité době (např. po hodině) udělalo přestávku, během ní o hře mluvte.
- Podporujte dítě v jiných zájmech.
- Předcházejte tomu, aby se dítě nudilo.
- Posilujte zdravé sebevědomí dítěte.

Postup při zjištění netolismu:

V každém případě je základem prevence kvalifikované pozorování pedagoga, které může poukázat na více typů rizikového chování. Unavenost, nervozita, náhlé změny v chování, zhoršení prospěchu atd., to vše může učiteli napovědět, že žák prochází nějakou změnou, která nemusí být v pořádku. Zásadní je tedy být citlivý na podobné signály, dokázat nezaujatě pozorovat a hlavně signály nepřehlížet a nebagatelizovat. Potvrzení, že je rizikové chování mezi dětmi běžné, tedy že se stává normou, vede jen k rozvíjení a prohlubování problému.

Zásadní pro možnost poskytnutí pomoci je vytvoření důvěryhodného vztahu mezi školou a rodiči/zákonnými zástupci dítěte. Vzájemná spolupráce s cílem poskytnout dítěti podporu je základní podmínkou pro započetí jakékoliv intervence.

Vlastní odborná pomoc pak může být úkolem institucí a organizací, jejichž databázi vytváří a pravidelně aktualizuje krajský školní metodik prevence pro příslušný region. Jeho prostřednictvím je tato databáze k dispozici školním metodikům prevence územně příslušných škol.

Obecně se dá říci, že odbornou pomoc v oblasti netolismu mohou v daném kraji poskytovat:

- pedagogicko-psychologická poradna
- středisko výchovné péče
- odborná zdravotnická zařízení
- nestátní organizace orientované na danou problematiku

V praxi se stává, že rodiče či zákonní zástupci žáka nepovažují nelátkové závislostní chování dítěte za závažné. V tom případě může pedagog mj. seznámit rodiče/zákonné zástupce seznámit s problémem. Měl by je rovněž informovat o rizicích, které se s netolismem pojí.

Hlavními úkoly každého pedagoga je vzdělávat a vychovávat. Provádět úspěšné intervence týkající se problematiky netolismu nespadá do jeho kompetencí. V této oblasti musí být pedagog především dobrý a citlivý pozorovatel, který si všímá varovných a nežádoucích změn v chování svých žáků. Podobně jako u většiny typů rizikového chování si můžete všimnout:

- narušení vztahů
- zhoršení prospěchu (žákovi nezbývá čas na učení)
- unavenosti (hraje dlouho do noci)
- ztráty kamarádů (vymění je za ty virtuální)
- zvýšené agresivity (spojené především s nemožností být on line)

Učitel by měl dokázat vzbudit důvěru a nabídnout adekvátní pomoc. Tou může být především zprostředkování kontaktů na odborná zařízení (síť takových kontaktů si můžete vytvořit na základě kapitoly „Síť partnerů…“) a podpora žáka při řešení obtížných situací, které mu jeho rizikové chování přináší. Nutná je vždy spolupráce s kolegy, vedením a především rodiči/zákonnými zástupci žáka.

14.1.1 Sexuální rizikové chování

Sexuální rizikové chování souborem projevů chování, které doprovázejí sexuální aktivity a současně vykazují pro jedince rizika v různých oblastech (zdravotní, sociální atd.). Lze sem zařadit např. nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, výrazně promiskuitní chování, rizikové sexuální praktiky, kombinace užívání návykových látek a rizikového sexu, sexuální zneužívání ve všech jeho formách, zveřejňování intimních fotografií na internetu či jejich zasílání mobilním telefonem apod.

Charakteristika:

Rizikové sexuální chování může negativně ovlivňovat jedince, který se ho dopouští, a to jak v čase, kdy se odehrává, tak i v budoucnosti. Následně se může projevit ve vývoji psychiky (např. posun hodnot, posílení manipulativních schopností, oploštělost emocionality), v psychologicko-sexuologické oblasti (např. psychosexuální nezralost, preference patologických sexuálních aktivit, upřednostňování virtuálního erotického materiálu před normálním lidským kontaktem, nejasná, resp. nevyhraněná sexuální orientace apod.), ve zdravotní (např. pohlavně přenosné nemoci včetně HIV/AIDS, narkomanie) a sociální oblasti (navazování neadekvátních sociálních vazeb, ztráta vztahů nebo nekvalitní vztahové vazby, problémy v rodině atd.)

K rizikovému sexuálnímu chování patří předčasný začátek pohlavního života (do této skupiny řadíme také zvýšenou konzumaci pornografie před 15. rokem života), vysoká frekvence pohlavních styků, náhodné známosti, promiskuita, prostituční chování, prezentování vlastních explicitně erotických materiálů na internetu, krvavé sexuální praktiky, vaginální, anální a orální styk bez použití kondomu mimo dlouhodobé partnerství, kde se předpokládá věrnost partnerů.

Dítě může být buď aktivním konatelem rizikového sexuálního chování, nebo jeho obětí.

U dětí a dospívajících mohou na rizikovost upozornit jednak nevhodné sexuální projevy, jakými jsou například nutkavá masturbace nebo atypický sexuální vývoj (je potřeba je odlišit od projevů normální sexuální zvídavosti, experimentace s vlastním tělem i tělem druhých dětí), jednak projevy nesexuální, které se následně mohou rozvinout až do sexuální deviace. U chlapců může docházet k nárůstu fyzické agrese, u dívek spíš k sebepoškozování.

Na riziko sexuálního rizikového chování nás může upozornit tzv. „triáda symptomů“: noční pomočování i po dvanáctém roce života, krutost ke zvířatům a žhářství.

Rizika:

Sexuálně přenosná onemocnění

(STD – Sexually Transmitted Diseases)

Ohrožené osoby:

- mladiství (jsou biologicky náchylnější k infekci, praktikují častěji nechráněné pohlavní styky, mají častěji krátkodobé vztahy a často odmítají návštěvu zdravotnických zařízení)
- děti (sex s osobou mladší 15 let je trestný činí)
- homosexuální muži a ženy

Cíl:

Seznamovat žáky se způsoby rizikového sexuálního chování. Vést žáky k odpovědnosti za jejich činy.

Odpovědnost:

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- OSPOD
- psychoterapeut

§ 368 Neoznámení trestného činu

- (1) Kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal trestný čin obchodování s lidmi (§ 168), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), týrání svěřené osoby (§ 198)… a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo místo toho, jde-li o vojáka, nadřízenému, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

- (2) Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání.

- (3) Oznamovací povinnost podle odstavce 1 nemá advokát nebo jeho zaměstnanec, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe. Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.

Nástroje určené k prevenci:

Doporučené postupy a metody prevence z hlediska pedagoga:

Zjištění sociálního klimatu ve třídě (buď použitím odborných metod k tomu určených, jako sociometrie, interaktivní programy a programy na rozvoj sociálních kompetencí, nebo v případě zkušeného pedagoga stačí i obyčejné pozorování a všímání si změn sociálního klimatu ve třídě) – popis, včasná intervence, besedy aj.

Nevhodné postupy:

Zastrašování; multimediální akce a kampaně; sportovní akce jsou užitečné a podpůrné, ale nezařazují se do specifických programů.

Základní strategií zůstává, že je potřeba brát každé sdělení dítěte vážně.

Učitel si může všimnout v chování dítěte čehokoliv, co mu přijde nápadné, zvláštní (vodítkem může být obsah úvodní části textu), nebo dítě může pedagoga samo vyhledat. Pokud to v učiteli vyvolává určité a oprávněné obavy nebo si s tím neví rady, chybějí mu informace a podobně, určitě je namístě poradit se s odborníkem (třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní nebo klinický psycholog). Učitel má také vědět, jestli jde o osobu s patřičným vzděláním a profesními zkušenostmi z dané oblasti.

Učitel si může všímat i tělesných změn u dítěte (např. při vývoji sekundárních pohlavních znaků) viditelných pouhým okem. Pokud by v této oblasti učitel shledal něco podezřelého nebo něco, co se mu zdá mimo normu (např. nápadně ženský tvar prsou u kluka, nadměrné ochlupení v obličeji nebo na rukou u holky, nápadně nezmutovaný nebo částečně zmutovaný hlas u dospívajícího chlapce, nápadné a časté drbání se nebo sahání si do oblasti rozkroku i přes oděv), měl by na to upozornit rodiče a nabídnout jim návštěvu odborníka (pediatr, sexuolog, u adolescentů pak ve spolupráci se samotným dítětem to může být i gynekolog, androlog či urolog).

- Pedagog by si měl být vědom, že je potřeba brát vážně každé sdělení dítěte, a nepodceňovat je. Učiteli rovněž nepřísluší posuzovat pravdivost oznámení či tvrzení dítěte. To přísluší až soudu, resp. soudnímu znalci.

Projevy sexuální deviace je třeba podchytit včas a také dítěti včas poskytnout adekvátní pomoc; jedině tak je možné předejít spáchání trestného činu.

Primární prevencí se rozumí hlavně vytváření zdravých postojů, které následně ovlivňují chování jedinců (případně i změnu postojů), a to ještě dříve, než k sexuálnímu rizikovému chování skutečně dojde. Právě tento druh prevence je zejména v kompetenci škol a jejich pedagogů, kteří pro tuto činnost vytvářejí dobrý prostor. Ostatní, explicitnější vyjádření sexuálního rizikového chování u dětí již vyžaduje spolupráci s dalšími odborníky.

Základní principy prevence STD ve škole:

- preventivní programy přizpůsobit věku a vzdělání cílové skupiny (informovat o formě ochrany před STD; o právech dítěte a důstojnosti člověka; o tom, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování; podporovat tvorbu zdravých postojů k vlastnímu tělu, vztahům a sexuálnímu chování; minimalizovat projevy nesnášenlivosti, předsudky apod. v oblasti vztahů, sexu a sexuální orientace)
- zabezpečit lepší spolupráci školy a rodiny
- propojit zdravotní, sociální a výchovné intervence
- identifikace infikovaných osob, které samy nemají potřebu vyhledat zdravotní péči; bez ohledu na to, zda ony samy na sobě příznaky pozorují, či nikoliv (pedagog může identifikovat riziko a symptomy STD a informovat dítě/rodiče o možnostech dalšího postupu – doporučit odborníky)

<u>Postup při zjištění sexuálního rizikového chování:</u>

Existují tři základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé a kdy by měl učitel zasáhnout:

1. pokud ho dítě neprovádí v soukromí;
2. pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího;
3. pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování (to znamená, že tomu dítě věnuje tolik prostoru, že zanedbává svoje běžné povinnosti, hygienu, přátele, učení a podobně).

- V případě, že se jedná o patologii rodiny, je vhodné doporučit psychoterapeutickou pomoc.
- Dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte.
- Zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) je povinen ohlásit Orgánům sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) nebo na Policii ČR. Další možnost, jak anonymně ohlásit zjištěné násilí na dětech, nabízejí internetové stránky http://www.protikorupcni-linka.cz/cs/Obecna-temata/Nasili-na-detech/.

15.1.1 Sebepoškozování

Charakteristika:

Sebepoškozování (automutilace, selfharm) je komplexní autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako nezralou, maladaptivní odpověď na akutní anebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody. Přestože člověk neznalý problematiky může sebepoškození lehce vnímat jako pokus o sebevraždu, smrt při sebepoškozujícím aktu na rozdíl od sebevražedného pokusu není v naprosté většině případů motivem a cílem jednání (ač je ve skupině poškozujících se dětí a mladistvých statisticky osmkrát vyšší výskyt sebevražd než v běžné populaci).

Existují různé způsoby sebepoškozování (dále také jako SP) s rozdílnou závažností poškození. Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím (automutilačním) chováním je

- řezání (žiletkou, střepem atd.)
- pálení kůže.

Jinými formami jsou

- škrábání,
- píchání jehlou,
- rozrušování hojících se ran,
- značkování rozpáleným kovem nebo například značkovací pistolí,
- obrušování popálené kůže,
- kousání, údery, nárazy,
- dloubání, tahání kůže a vlasů/ochlupení a další.

Sebepoškozování se může týkat kterékoliv části těla, nejčastějším místem poškození však bývají ruce, zápěstí a stehna. Závažnost poškození může sahat od povrchových ran až po poranění vedoucí k trvalému znetvoření.

Sebepoškozování typicky začíná ve věku od 12 do 15 let, ale výjimkou není ani první poškození se kolem 7 let nebo i dříve. SP může trvat týdny, měsíce nebo roky. V mnoha případech má SP spíše cyklický než lineární průběh, je praktikováno v určitých obdobích, pak vymizí a po přestávce se opět objevuje.

Sebepoškozující chování se dává do přímého vztahu k biologickým, psychologickým/psychiatrickým a sociálním (rodina, výchova, sociální prostředí) vyvolávajícím faktorům.

Z psychologického hlediska lidé, kteří se poškozují, často

- trpí chronickou úzkostí
- mají sklon k podrážděnosti
- sami sebe nemají rádi/sami sebe znehodnocují
- jsou přecitlivělí na odmítnutí
- mívají chronický vztek, obyčejně na sebe
- mají sklon potlačovat zlost
- mívají intenzivní agresivní pocity, které výrazně odsuzují a často potlačují nebo obracejí proti sobě
- bývají impulzivnější a mívají oslabenou schopnost kontrolovat impulzy
- mívají sklon jednat v souladu se svou momentální náladou
- mají sklon neplánovat do budoucna
- bývají depresivní a mívají sebevražedné/sebedestruktivní sklony
- nemají flexibilní repertoár dovedností pro zvládání zátěže
- mají sklon k vyhýbavosti
- cítí se slabí, bezmocní.

Z psychiatrického hlediska se SP často objevuje u mladých s disharmonickou osobností, typicky s hraniční poruchou osobnosti (borderline), poruchami příjmu potravy a posttraumatickou stresovou poruchou.

Motivem SP bývá nejčastěji

- snaha zmírnit vnitřní napětí, snaha uniknout z nesnesitelné situace nebo neúnosného duševního stavu, snaha odstranit pocity viny, studu, dosažení pocitu očištění
- snaha získat pocit kontroly nad vlastním tělem a psychikou
- snaha dosáhnout pocitu uspokojení z tělesného prožitku bolesti nebo tepla krve
- tělesné vyjádření nevyslovitelných pocitů, vyjádření hněvu na sebe, např. za vlastní slabost nebo za nedostatek disciplíny
- odpoutání pozornosti od jiných problémů
- manifestace potřeb, demonstrace vlastní síly nebo dosažení péče a ochrany, získání pocitu bezpečí nebo jedinečnosti
- znovuprožití traumatu ve snaze o jeho zpracování
- dosažení poranění, která jsou viditelná a léčitelná na rozdíl od těch neviditelných duševních
- dosažení neatraktivnosti pro ostatní.

Ač rodiče a učitelé často vnímají SP jako manipulaci, primární a vědomá snaha dosáhnout výhod, trestat okolí nebo mu způsobit výčitky svědomí nebývá tak častá.

Rizika:

Přímým spouštěčem SP bývá nejčastěji pocit ztráty a opuštění, pocit studu, kritika. Emocemi, které jsou nejčastěji přítomny před SP (ale i po něm), jsou zlost na sebe a smutek. Aktu sebepoškození téměř vždy předchází izolace, někdy se však děti poškozují v přítomnosti kamaráda/ky či ve skupině.

Cíl:

- posilování schopnosti dětí zvládat zátěž (schopnost zvládat zátěž obecně v populaci klesá) – součást univerzálních i cílených preventivních přístupů (např. umožnit mladým lidem v rámci školních a mimoškolních aktivit poznat a vyzkoušet různé metody zvládání stresu a negativních emocí
- posilování schopnosti rozeznávat existující silné stránky a rozvíjet je
- naučit obracet se na druhé a navazovat s nimi vztahy autentickým a smysluplným způsobem a účastnit se aktivit, při kterých mohou pociťovat smysluplnou vazbu a sounáležitost

Odpovědnost:

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- OSPOD

Ohlašovací povinnost

- Ohlašovací povinnost se netýká přímo sebepoškozování, ale doprovodných problémů často SP doprovázejících – šikany, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte (syndrom CAN) atd. – viz další kapitoly
- Povinnosti hlášení podléhá navádění dětí k sebepoškození/sebevraždě (skupina poškozujících se, kyberšikana).
- V případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem sebepoškození je namístě okamžitá, i nedobrovolná hospitalizace na psychiatrii – při odmítání hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR.

Nástroje určené k prevenci:

Specifická primární prevence

Důležitá je vnímavost vůči projevům možného sebepoškozování:

- nevysvětlené popáleniny, řezné rány, jizvy a jiné shluky stop na kůži, běžným místem sebepoškození bývají paže, zápěstí a předloktí nedominantní horní končetiny, ale stopy sebepoškozování se mohou vyskytnout prakticky na kterékoliv části těla
- ročnímu období nepřiměřené oblečení (dlouhé rukávy a dlouhé kalhoty v létě), potítka a jiné krytí zápěstí, vyhýbání se aktivitám, které vyžadují odhalení těla (plavání, tělocvična), obvazy a náplasti
- netypické osobní věci (žiletky a jiné pomůcky, použitelné k řezání či úderům)
- nárůst známek deprese či úzkosti
- neuvěřitelné nebo neúplné historky jako odpověď na cílené dotazy

Otázky na SP musí být emočně neutrální a neútočné.

Při pořádání preventivních akcí je třeba se vyhnout kontraproduktivním jednorázovým vzdělávacím akcím cíleným primárně na zvýšení informovanosti o formách a praktikách sebepoškozování. Při osvětě je vhodné zaměřit se spíše na vyvolávající příčiny (emoční potíže, zvládání zátěže atd.), resp. vzdělávat spíše rodiče a učitele než děti.

Primární prevence indikovaná

- pomoct odhalit spouštěče sebepoškození
- pomoct zlepšit schopnost uvědomit si stresory udržující SP
- zlepšit schopnost rozeznat, prožívat a zvládat produktivnějšími, pozitivními způsoby emoční stavy a vlastní emoce, naučit vhodnějším strategiím zvládání stresu a poskytnout adaptivnější alternativy pro řešení zátěžových situací

- motivace a asistence při odstraňování přidružených problémů (užívání návykových látek)

<u>Postup při zjištění sebepoškozování:</u>

- Posoudit aktuální riziko závažného sebepoškození a v případě jeho přítomnosti odeslat dítě, event. i proti vůli rodičů, do spádového psychiatrického zařízení
- Kontaktovat rodinu, systematická dlouhodobá spolupráce s rodinou
- Využít služeb psychologa pedagogicko-psychologické poradny.
- Motivovat dítě a rodinu k návštěvě specialisty – krizové centrum, psychologická/psychiatrická ambulance
- Stanovit jasně hranice a pravidla na půdě školy
- Ideální přístup je takový, ve kterém je SP tolerováno, ale vede ke konkrétním důsledkům – například lze zavést pravidlo, že žák může za učitelem přijít kdykoliv, když pociťuje nutkání poškodit se, ale učitel se mu nebude věnovat, pokud se poškodí (za podmínky, že jiný dospělý, učitel či rodič zvládne akutní situaci s eventuálním ošetřením či zabráněním dalším následkům).

Nevhodný postup:

- snaha okamžitě odstranit sebepoškozující chování
- sankce a ignorace

Řeší:

- výchovný poradce, školní psycholog, třídní učitel, školské poradenské zařízení, pediatr/pedopsychiatr, event. orgán sociálně právní ochrany dítěte.

V případě přímého rizika závažného ublížení či ohrožení života (přímé riziko = žák drží ve škole žiletku a plánuje se řezat, mluví o sebevraždě atd./nepřímý předpoklad rizika = učitel objeví staré jizvy na zápěstí atd.):

- Psychiatrické oddělení či klinika spádové nemocnice, centrální příjem nejbližší psychiatrické léčebny – i nedobrovolně, ideálně po předchozí telefonické konzultaci

- Pokud žák není aktuálně ohrožen závažným sebezraněním (platí pro žáky motivované k řešení situace a hledání pomoci, vynucená konzultace u odborníka málokdy přinese efekt)
- dostupná psychiatrická či psychologická ambulance – ideálně s doporučením od dětského/dorostového lékaře, resp. po telefonickém objednání rodiči (nutno počítat s čekacími lhůtami, zejména pokud bude konzultace hrazena zdravotní pojišťovnou
- krizová centra – netřeba doporučení zdravotnického zařízení, předchozí telefonická nebo e-mailová domluva vhodná, ale není nutná

Ohlašovací povinnost

- Ohlašovací povinnost se netýká přímo sebepoškozování, ale doprovodných problémů často SP doprovázejících – šikany, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte (syndrom CAN) atd. – viz další kapitoly
- Povinnosti hlášení podléhá navádění dětí k sebepoškození/sebevraždě (skupina poškozujících se, kyberšikana).
- V případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem sebepoškození je namístě okamžitá, i nedobrovolná hospitalizace na psychiatrii – při odmítání hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR.

16.1.1 Domácí násilí

Syndrom CAN zahrnuje jakoukoli formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naší společnost nepřijatelná. Do této oblasti spadá jak okruh programů zaměřených na prevenci výskytu těchto jevů, tak včasné zachycení jejich projevů včetně odpovídající intervence. Domácí násilí řadíme mezi typy rizikového chování, které mohou ohrozit zdravý vývoj žáků a mít nepřímé dopady do chování žáků. Má negativní vliv na harmonický vývoj dětí a mladistvých zejména v oblasti emocionální, vztahové, může ohrozit i zdravý tělesný vývoj. Domácí násilí je netypickou formou rizikového chování pro školní prostředí, navíc je složité ho přesně identifikovat a správně vyhodnotit míru a potřebu podpory z vnějšího prostředí. Špatně zvolená forma intervence může mít paradoxně závažné negativní dopady na řešení celé situace. Násilí, které se odehrává v rodině, se může projevovat v chování žáka a může být jedním z důvodů dalších forem rizikového chování (např. záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilné chování aj.).

Charakteristika:

Domácí násilí představuje obvykle fyzické, psychické, nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, k němuž dochází skrytě v soukromí. Je typické, že se intenzita násilného chování v průběhu času stupňuje, což snižuje schopnost oběti i agresora toto chování zastavit a pracovat na nápravě narušeného vztahu.

Klíčové charakteristiky domácího násilí:

- Je opakované.
- Je neveřejné, probíhá v soukromí domácnosti.
- Eskaluje. Domácí násilí se stupňuje jak ve svých formách (od urážek a ponižování až k fyzickému násilí), tak i ve své hloubce (od první facky až po velice brutální napadání, jež může vést k ohrožení na životě).
- Role oběti a agresora jsou jasně rozdělené, nezaměňují se.
- Zcela zásadní pro identifikaci násilí je zneužívání moci a kontroly, která v oběti vzbuzuje strach.

- Pachatel bývá násilný většinou jen ke své oběti, nikoli navenek, mívá „dvojí tvář“. Okolí se může jevit sympatický. Pouze část pachatelů je agresivní i navenek.
- Pachatel považuje svoje chování za ospravedlnitelné, má pocit nároku na takové chování.
- K domácímu násilí dochází v cyklech: znamená to, že se střídají období vzrůstání napětí a násilí, období relativního klidu a opětovného narůstání tenze a opětovného násilí.
- Chování oběti je zaměřeno na zajištění přežití (např. minimalizace nebo snižování násilí, přebírání odpovědnosti za násilí, ochrana násilníka, setrvávání v násilném vztahu).

Psychické násilí

- Patří sem např.: zastrašování, výhružky; zvýšená kontrola; ponižování a neustále kritizování; odpírání spánku, sledování, vyhrožování sebevraždou, zpochybňování hodnoty jedince a jeho hodnot i duševního zdraví; vyhrožování a vydírání; nucení k naprosté poslušnosti aj.
- Agresor v rámci psychického násilí mnohdy využívá i další osoby (vyhrožování, že děti nebude mít druhá osoba ráda, že jimi opovrhuje; ponižování a urážení např. rodičů; vyhrožování násilím vůči dalším blízkým osobám aj.).
- Psychické násilí má silné dopady na sebehodnocení a sebevědomí oběti, která obvykle po čase přijme sebeobraz, který jí vnucuje agresor. To velmi snižuje schopnost danou situaci řešit a opustit agresora.

Fyzické násilí

- Jakékoli opakované, násilné projevy mezi blízkými osobami, kdy jedna osoba je vždy obětí, druhá agresorem. Fyzické násilí může i nemusí zanechávat viditelné následky. Může vést k vážnému ohrožení zdraví i života jedince, vždy negativně ovlivňuje jeho psychiku.

Sexuální násilí/zneužívání

- Nejčastějšími formami jsou znásilnění, donucení k odmítaným sexuálním praktikám, osahávání aj., může mít ale i verbální podobu spočívající ve slovní produkci se sexuálním podtextem nebo v nucení ke sledování pornografie apod. Agresor často zneužívá závislého postavení oběti.

Ekonomické zneužívání

- Nejčastěji se projevuje v zamezení přístupu k jakýmkoli prostředkům, v systematickém nátlaku např. v nátlaku na přepsání nemovitých statků, nucení k převzetí dluhů aj.

Sociální násilí/izolace

- Jedná se o formu psychického násilí. Agresor oběť izoluje od její rodiny a přátel, zamezuje jí v kontaktu se světem (zákaz vycházek, odejmutí telefonu apod.), izoluje ji od informací o vnějším světě a veřejném dění.

Rizika:

Děti jsou za svědky domácího násilí považovány, pokud vidí či slyší násilné projevy, vidí důsledky (zranění) násilí. Přítomnost dítěte u domácího násilí je považuje WHO (Světovou zdravotnickou organizací) za psychické týrání dítěte.

Pokud jsou děti svědky domácího násilí, často se projevují stejně, jako děti-oběti. Rovněž i důsledky pro jejich další vývoj a život jsou srovnatelné s těmi, s nimiž se potýkají děti, které jsou v roli oběti.

Děti, které jsou vystaveny násilí mezi rodiči, na tuto situaci reagují podobnými symptomy, jako děti, které jsou samy týrány a zneužívány. Strach a bezmoc totiž zažívají i ty děti, které násilí „jen“ vidí nebo slyší. Násilí se totiž dotýká všech členů rodiny a celého jejího systému. Pokud se navíc dítě rozhodne oběť bránit, vystavuje se samo nebezpečí přímého fyzického, ale i psychického násilí.

Rizikové prostředí, v němž dítě, které je svědkem či obětí domácího násilí vyrůstá, může vést sekundárně k četným formám rizikového chování, jejichž je dítě aktérem.

Dlouhodobé důsledky domácího násilí (platí pro děti-oběti i děti-svědky):

Psychické důsledky:

- snížené sebevědomí
- posttraumatická stresová porucha
- psychosomatická onemocnění
- neurózy, poruchy osobnosti
- poruchy příjmu potravy
- únik k závislostnímu chování
- sebevražedné tendence
- CAN (Syndrom týraného a zneužívaného dítěte)
- regresivní chování
- opožděný psychomotorický vývoj

Důsledky v oblasti jednání a sociálních vztahů:

- bázlivost, nejistota
- izolace – nemají žádné kamarády nebo mají odstup ve vztazích
- tendence opakovat rodinné vzorce (přijetí role oběti X přijetí role násilníka – dítě napadá dospělou oběť i sourozence)
- nedůvěra k druhým (dospělým, mužům, ženám aj.)
- neschopnost navázat hlubší vztah
- špatné dovednosti řešit konflikty

Identifikace místa spojeného s rizikem:

Domácí prostředí.

Cíl:

- Podpora dětí v dovednosti vyjádřit a pojmenovat emoce, a to i ty negativní jako agresi a vztek, přijatelným způsobem.
- Poznání a uvědomování si hranic. Kde končí moje hranice, co si už nenechám líbit a nebojím se to vyjádřit, stejně tak jako hranice druhých, které nesmím porušovat. Rozlišení co je špatné a dobré, zdůraznění cesty od vzteku, agrese, až k trestnému činu.
- Zdůrazňovat dětem právo na pomoc, na vlastní bezpečnost.
- Pochopení, že každý má vlastní zodpovědnost sám za sebe.

Odpovědnost:

Pedagogové vykonávají zvýšený dozor na rizikových místech.

Kdo řeší a s kým spolupracuje:

- pedagogický pracovník
- třídní učitel
- vedení školy
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- zákonní zástupci žáka, žáci
- OSPOD
- SVP (Dyáda)
- OSPOD

Nástroje určené k prevenci:

- hovořit o násilí ve vztazích, jak vypadá zdravý a nezdravý vztah, co je násilí, jak zvládat vztek.
- Posílení preventivních aktivit zaměřených na pozitivní vztahy ve třídě, netolerance agresivního jednání, šikany. Specifická práce např. školního psychologa s celou třídou.

- Posílení sebehodnocení (např. individuálně školní psycholog), ale i posilování zdravých vztahů ve třídě mezi vrstevníky. U svědka či oběti násilí specifická pomoc externě z rukou odborníka.

Primární prevence nespecifická

Primární nespecifická prevence spočívá v posilování sebevědomí dítěte, schopnosti říci „ne“, podpoře funkčních sociálních vztahů aj.

V rámci prevence by se škola měla zaměřit zejména na rozvoj schopnosti řešit konfliktní situace nenásilným a bezpečným způsobem.

Děti by měly mít informace o nebezpečných situacích, kdo jim a jak může pomoci v případě ohrožení, jak a komu mohou telefonovat, pokud se cítí ohrožené.

Děti by měly umět nejen znát své hranice, ale i pojmenovávat a vyjadřovat své emoce.

Primární prevence specifická

Spočívá zejména v seznámení dětí s jejich právy a povinnostmi a to adekvátně jejich věku. Děti by měly být seznámeny zejména s tím, že:

- domácí násilí má různé formy
- násilné chování v rodině není omluvitelné
- mýty týkající se domácího násilí (např. ženy si za to mohou samy; násilí se týká jen sociálně slabších vrstev; domácí násilí se týká jen minima rodina aj.) neplatí
- za násilí může ten, kdo jej koná, protože si sám volí, jak se bude chovat
- každý má právo rozhodovat o sobě samém
- každý má právo vyjádřit nesouhlas, pokud se mu nelíbí, co druhý dělá
- nikdo se nesmí dítěte dotýkat se sexuálním podtextem a ani jej k sexuálním praktikám nutit

- na koho se v rámci školy mohou obrátit se svými starostmi (školní psycholog, výchovný poradce apod.), jaké existují neziskové organizace apod.
- jak říci NE, stanovit si hranice a bránit se násilí (nikoli však fyzicky)

Na druhém stupni ZŠ je třeba vysvětlovat:

- jak vypadají zdravé a nezdravé vztahy
- hranice ve vztahu, co už je kontrola, slídění, násilí
- jaké jsou varovné signály začínajícího násilí
- proč si někdo nechá násilí líbit a nedokáže říci „Stop“
- co jsou to genderové stereotypy (např. muž musí být silný, chlap nebrečí…)
- jak se cítit bezpečně ve vztahu, na ulici i doma (prevence znásilnění)
- jak zvládat vztek
- co je stalking a v čem spočívá jeho nebezpečí
- zneužívání na sociálních sítích (jaké počínání ve virtuálním prostoru je trestným činem; jak minimalizovat riziko sledování na sociálních sítích).

Postup při zjištění domácího násilí:

- Není úlohou pedagoga, usuzovat na domácí násilí na základě svých pocitů, vyvozovat je z chování a projevů dítěte.
- Pedagog je však povinen jednat v okamžiku, kdy se mu například dítě svěří, či pokud zaznamená dlouhodobé nezpochybnitelné známky násilí páchaném na dítěti (podvýživa, modřiny aj.),
- Pokud se ukáže, že je dítě obětí domácího násilí, které splňuje skutkovou podstatu trestného činu, je zaměstnanec školy povinen tuto skutečnost oznámit Policii ČR a OSPOD. Pokud tak neučiní, porušuje § 368 Trestního zákona. (podrobněji viz kap. Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence)

- Učitel nemůže poskytovat terapeutické služby, nutit dítě k výpovědi či intervenovat v rodině.
- Působení na děti, které se s domácím násilím setkaly ať již ve formě obětí či svědků náleží odborníkům (psychologům, terapeutům, příp. psychiatrům), nikoli škole. Pedagog by však (pokud ví, že dítě bylo obětí, svědkem násilí) měl toto zohlednit ve svém přístupu k dítěti a třídě jako celku – měl by se k dítěti chovat stejně jako k ostatním (zbytečně nelitovat apod.), ale zároveň by měl být opatrný ve svých výrocích a hodnoceních, aby zbytečně dítěti neublížil.

3. Odkazy, doporučená literatura:

JEDLIČKA, R. A KOL. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha: Themis, 2004.

JEDLIČKA, R., KOŤA, J. Aktuální problémy výchovy. Praha: Karolinum, 1998.

JŮVA, V. Základy pedagogiky. Brno: Paido, 2000.

KŘÍŽ, J. Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých. 1. vydání.

JU České Budějovice.

KYRIACOU, CH. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2004.

LAZAROVÁ, B. Netradiční role učitele. O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi. 2. vyd. Brno : Paido, 2008.

MATOUŠEK, O. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003.

TRAIN, A. Specifické poruchy chování a pozornosti. Praha: Portál, 1997.

VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004.

WWW.SLZT.CZ - Společnost pro léčbu závislosti na tabáku, kontakty na Centra pro závislé na tabáku

Linka pro odvykání kouření 844 600 500

WWW.NEKURATKA.CZ edukativní stránky pro děti 9-12let

WWW.BEZCIGARET.CZ pořádají programy pro školy

WWW-TIPNI-TO.CZ – webové stránky o kouření pro teenagery (od podzimu 2010)

WWW.ALIK.CZ - v rámci internetové poradny jsou zodpovídány i dotazy týkající se kouření, průměrný věk návštěvníků webu je dle jejich údajů kolem 12 let

WWW.HELP-EU.COM - projekt EU, který má tři základní témata: prevence kouření, ochrana před pasivním kouřením a odvykání, na tomto webu jsou virály a videa, možnosti přidat vlastní video či tip

WWW.ACCESS-EUROPE.COM- stránka projektu EU, zaměřeného na léčbu závislosti na tabáku u adolescentů

WWW.SZU.CZ - Státní zdravotní ústav, od roku 1996 systematicky sleduje prevalenci kouření v populaci, přehledy jsou uvedeny (do místního vyhledávače zadejte „kouření“)

WWW.CDC.GOV/TOBACCO/GLOBAL/GYTS/ - Global Youth Tobacco Survey, statistika týkající se kouření dětí mládeže z desítek zemí včetně České republiky – možnost mezinárodního a regionálního porovnání (anglicky)

WWW.TOBACCOFREEKIDS.ORG - Campaign for Tobacco-Free Kids, nezisková organizace se sídlem ve Washingtonu, nabízí výborné podklady k libovolnému tématu, které se týká kouření (anglicky)

http://www.espad.org/czechrep - statistické údaje o kouření v ČR

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor speciálního vzdělávání, http://www.msmt.cz/ministerstvo

Školské komise/výbory krajů a měst

Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR, http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-bezpecnostni-politiky.aspx

Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx

Bezpečnostní komise krajů/města

Ústav pro studium totalitních režimů, http://www.ustrcr.cz/

Člověk v tísni o. s., http://clovekvtisni.cz/

Nevládní organizace proti pravicovému a etnickému extremismu, rasismu, a xenofobii:

Český helsinský výbor, http://www.helcom.cz/

In-Iustitita, http://www.in-ius.cz/

Nadace Tolerance a občanská společnost, http://www.ecn.cz/tolerance/

Asi-Milovaní, http://www.asimilovani.estranky.cz/

Lokální iniciativy v některých regionech (např. V Ústí neonacisty nechceme, http://www.vustineonacistynechceme.cz/)

V případě rasistických střetů ve škole vyvolaných jednáním romských žáků (včetně jejich rasistického chování) možnost obrátit se na romské poradce, romské organizace (např. Romea, http://www.romea.cz či Drom, http://www.drom.cz) a případně na neoficiální romské autority v lokalitě.

Proti antisemitismu:

Liga proti antisemitismu, http://antisemitismus.wz.cz/

Interkulturní vzdělávání a extremismus, http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus

Bezpečnostní hrozby - extremismus, http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus

Demjančuk, Nikolaj - Drotárová, Lucia: Vzdělání a extremismus, Nakladatelství Epocha, Praha 2005.

Mareš, Miroslav, Smolík, Josef: Školní výuka a politický extremismus. Pedagogická orientace, 2010, roč. 20, č. 2, s. 40–54.

Zeman, Václav (ed..): Hrozby neonacismu – příležitosti demokracie. Asi-Milovaní. http://www.asi-milovani.cz/dat/Hrozby_neonacismu-prilezitosti_demokracie.pdf

Rexter. Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu, http://www.rexter.cz

Domácí webové stránky s tématikou šikany:

Společenství proti šikaně , www.sikana.org

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Sdružení Linka bezpečí (116 111) , www.linkabezpeci.cz

Amnesty International ČR, www.amnesty.cz

www.saferinternet.cz (Informace na téma kyberšikana, ochrana osobních údajů aj.

www.bezpecne-online.cz (Stránky pro teenagery, rodiče a učitele s informacemi o bezpečném používání internetu, prevenci a řešení kyberšikany; výukové materiály)

www.protisikane.cz (Informace o kyberšikaně a jejích projevech, tipy pro rodiče)

www.minimalizacesikany.cz (Praktické rady pro rodiče, učitele a děti, jak řešit šikanu a jak jí předcházet. V sekci „Pro média“ tisková zpráva s výsledky šetření o kyberšikaně na školách)

http://prvok.upol.cz (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace UPOL, v sekci

„Výzkum“ výsledky výzkumného šetření Kyberšikana u českých dětí)

www.sikana.org (Stránky občanského sdružení Společenství proti šikaně – aktuality z oblasti, související odkazy apod.)

• BEZPEČNÝ INTERNET. Rady pro vaši bezpečnost na internetu [online]. 2010. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz>.

GROHOL, J. M. Internet addiction guide [online]. 2005. Dostupné z WWW: <http://psychcentral.com/netaddiction>.

Literatura:

BENTOVIM, A.: Týrání a sexuální zneužívání v rodinách. Grada, 1998.

ČEPICKÝ, P.: Úvod do antikoncepce pro lékaře negynekology. Levret, 2002.

FIFKOVÁ, H.; WEISS, P.; PROCHÁZKA, I.: Transsexualita. Grada, 2002.

CHMELÍK, J. a kol.: Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Portál, 2003.

KRACÍK, J.: Sexuální výchova postižené mládeže: skripta pro posluchače Pedagogické fakulty UK. Karolinum, 1992.

KUŽELOVÁ, M.: Co by měla sestra vědět o antikoncepci. Levret, 2005.

LUKŠÍK, I.; SUPEKOVÁ, M.: Sexualita a rodovost v sociálných a výchovných súvislostiach. Humanitas, 2003.

MILFAIT, R.: Komerční sexualizované násilí na dětech. Portál, 2008.

RAŠKOVÁ, M.: Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.

WEISS, P.; ZVĚŘINA, J.: Sexuální chování obyvatel ČR. Situace a trendy. Portál, 2001.

WEISS, P.: Sexuální deviace. Portál, 2002.

WEISS, P.: Sexuální zneužívání dětí. Grada, 2005.

WEISS, P. a kol.: Sexuologie. Grada, 2010.

JEDLIČKA, J.; STUPKA, J.; CHMELOVÁ, B.: Příručka HIV poradenství. SZÚ, 2007.

Sborníky odborných konferencí:

Ženy a drogy. Praha 15.–16. dubna 2009 (vydalo Občanské sdružení SANANIM)

Mladiství a drogy. Praha 20.–21. dubna 2010 (vydalo Občanské sdružení SANANIM)

Sexualita a drogy. Praha 21. března – 1. dubna 2011 (vydalo Občanské sdružení SANANIM)

K realizaci sexuální výchovy v základní škole: sborník příspěvků z pracovního semináře (Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2011)

Sexualita mentálně postižených: sborník materiálů z celostátní konference (Orfeus, Centrum denních služeb, 2004)

Mellan, J. K sexualitě mentálně postižených. In: Mitlöhner, M.: 13. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice. Sborník referátů. Praha: SPRSV, 2005.

4. Internetové odkazy:

http://planovanirodiny.cz/

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Trestní zákoník:

http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-zakonik/cast2h2d1.aspx#par168

- Kriegelová – Záměrné sebepoškozování, Grada 2008 – pro psychology, ale obsahuje množství informací přínosných pro pedagogy: http://www.grada.cz/zamerne-sebeposkozovani-v-detstvi-a-adolescenci_4985/kniha/katalog/
- Materiál MZ ČR pro poškozující se děti a jejich rodiče: http://www.program-pz.cz/sites/default/files/Pro%C4%8D_ubli%C5%BEuju_s%C3%A1m_sob%C4%9B_0.pdf
- Zahraniční zdroje: http://www.selfharm.net/ nebo http://www.harmless.org.uk/
- Neziskové organizace - pro oběti násilí a jejich příbuzné:
- Asociace pracovníků intervenčních center (adresář všech center v celé ČR): www.domaci-nasili.cz
- DONA linka (nonstop telefonická linka): www.donalinka.cz
- Bílý kruh bezpečí: www.bkb.cz
- ROSA, (centrum pro ženy, oběti domácího násilí): www.rosa-os.cz (specializovaná poradna, azylový dům, telefonická krizová pomoc 602 246 102)
- Adresář rodinných poraden: www.amrp.cz
- Adresář občanských poraden: www.obcanskeporadny.cz
- Adresář linek důvěry: www.capld.cz
- Pomoc pro děti:
- Dětské krizové centrum Praha www.ditekrize.cz

- Linka bezpečí dětí a mládeže linkabezpeci.cz tel.: 116 111
- Gaudia (program sociální inkluze pro násilné osoby a osoby mající problém se zvládáním agrese): www.gaudia.cz
- Triangl - centrum pro rodinu - www.csspraha.cz/triangl

-individuální terapie a poradenství pro děti, dospívající a dospělé klienty (vztahové, emoční, komunikační aj. potíže), adaptační a intervenční programy pro třídy ZŠ, profesní podpora pedagogům

- Dům Tří přání - www.dumtriprani.cz

5. Zdroje:

Metodické dokumenty

Obsahuje metodická doporučení a metodické pokyny v oblasti primární prevence rizikového chování schválená vedením MŠMT: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) a Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Dokument Č.j. MSMT- 22294/2013-1)

MŠMT [online]. [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny

Literatura:

Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., & Novák, P. (Eds.). (2010). Primární prevence rizikového chování ve školství. Tišnov: Sdružení SCAN.

Miovský, M., Skácelová, L., Čablová L., Veselá M., Zapletalová J.- Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy, Univerzita Karlova 1. lékařská fakulta v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze Klinika adiktologie

6. Webové stránky:

Adiktologie [online]. [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3074/Vymezeni-rizikoveho-chovani

NICM [online]. [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: http://www.nicm.cz/drogy-a-jine-zavislosti-tabak

Vypracovala: Ing. Kateřina Jurisová, ŠMP

31. 8. 2019